

STATISTISK SENTRALBYRÅS HÅNDBØKER

Nr. 27

Oslo, 28. februar 1969

U T S N I T T O M
P R I N S I P P E R O G D E F I N I S J O N E R
I O F F I S I E L L S T A T I S T I K K

FRA FORBRUKSUNDERSØKELSEN 1958

U T S N I T T O M
P R I N S I P P E R O G D E F I N I S J O N E R
I O F F I S I E L L S T A T I S T I K K

FRA FORBRUKSUNDERSØKELSEN 1958

Statistisk Sentralbyrå

Oslo 1969

FORORD

I pensumlisten for faget Anvendt statistikk ved det statistiske avsnitt av sosialøkonomisk embetseksamen ved Universitetet i Oslo er under "hjelpemidler" oppført: "Forbruksundersøkelsen av 1958. (NOS.) Her leses tekstavsnittene "Oversikt" i første og tredje hefte."

Da publikasjonene fra Forbruksundersøkelsen 1958 nå er utsolgt, har Statistisk Sentralbyrå, for å imøtekomme studentenes behov, trykt opp de tekstavsnittene som inngår i pensum og en del eksempler fra publikasjonenes tabeller. Byrået finner grunn til å understreke at det materiale som presenteres her ikke gir noe fullstendig bilde av Forbruksundersøkelsen 1958.

Statistisk Sentralbyrå, Oslo, 28. februar 1969

Odd Aukrust

INNHOLD

	Side
Fra hefte I	
O v e r s i k t	
I. Innledning	5
II. Generelt om formålet med forbruksundersøkelser	7
III. Grunnene til at Forbruksundersøkelsen 1958 ble satt i gang	8
IV. Observasjonsteknikken ved innsamling av forbruksdata	9
V. Prinsipper for registrering av forbruket	12
VI. Utvalgsplanen for Forbruksundersøkelsen 1958	13
VII. Oppbyggingen av husholdningsregisteret	16
VIII. Gjennomføringen av undersøkelsen	17
IX. Nærmere om registreringsmetoden. Endelig valg av metode ved be- arbeidningen av oppgavene	21
X. Oppslutningen om undersøkelsen. Framgangsmåten ved korreksjon for frafallet	24
XI. Oversikt over omfanget og sammensetningen av husholdningene	26
XII. Noen kommentarer til grupperingen av materialet	29
XIII. Noen kommentarer til resultatene	31
Fra tabell	
III. Inntekt og utgift pr. husholdning i kr. pr. måned etter familie- og inntektsgrupper. Arbeidere	38
Fra hefte III	
O v e r s i k t	
I. Innledning	41
II. Grunnlaget for beregningene	41
III. Mål for familiestørrelse og familieinntekt	45
IV. Noen opplysninger om grunnmaterialene	46
V. Utgiftspostenes variasjon med familiestørrelse og familieinntekt ..	47
VI. Virkningene av prisendringer på forbrukssammensetningen	49
T a b e l l e r	
VI a. Utgift og anslått utgiftsendring ved endring i familiestørrelse og total forbruksutgift. Forbruksundersøkelsen 1958, arbeidere	56
VI b. Anslått utgiftsendring i prosent når familiestørrelsen øker med 1 forbruksenhet, men den totale forbruksutgift er uendret. Forbruksundersøkelsen 1958, arbeidere	57
VI c. Elastisiteter med hensyn på total forbruksutgift. Anslått utgifts- endring i prosent når den totale forbruksutgift øker med 1 prosent, men familiestørrelsen er uendret. Forbruksundersøkelsen 1958, arbeidere	57
V e d l e g g	
Liste over publikasjoner i serien Statistisk Sentralbyrås Håndbøker (SSH)..	59

O v e r s i k t

I Innledning

Forbruksundersøkelser basert på oppgaver fra de enkelte husholdninger er ikke av ny dato. I flere land har slike undersøkelser fulgt i sporene til industrialismen. Det primære formålet med de første granskingene var å kaste lys over levemåten til de fattige i samfunnet. Som regel var det familier som hørte til arbeiderklassen som ble undersøkt. Disse undersøkelsene ble satt i gang for å gi holdepunkter for utformingen av den tids sosialpolitikk og spesielt fattigforsorg.

I Norge er det først i dette hundreåret at en kan snakke om forbruksundersøkelser i den vanlige betydning av ordet. Også her til lands var interessen i lang tid konsentrert om arbeiderfamilier. Utviklingen i samfunnslivet og i den økonomiske forskningen har imidlertid skapt økt behov og interesse for å få undersøkt forbrukssammensetningen også hos andre sosialgrupper.

I tabell 1 er det gitt en oversikt over de forbruksundersøkelser som har vært foretatt i Norge. Det er først i 50-årene at en har gått systematisk til verks når det gjelder den detaljerte kartlegging av den norske forbruksstrukturen. Begynnelsen var forbruksundersøkelsen blant fiskere og jordbrukere i 1954. Den ble fulgt av undersøkelsen blant alderstrygdede i 1955-56. Den siste undersøkelsen i 1958 omfatter alle sosialgrupper med unntak av dem som var med i de tre førstnevnte undersøkelsene.

Ved alle undersøkelsene inntil den siste har deltakerne ikke vært trukket ut etter den representative metode. Svært ofte har det dreidd seg om husholdninger som på forhånd gjennom sine yrkesorganisasjoner eller faglige sammenslutninger ellers, har lovt Byrået å være med. Fra et statistisk synspunkt er denne framgangsmåten ikke særlig tilfredsstillende fordi en ikke har noen kontroll med representativiteten i det materialet en får inn.

Opplysningene har som regel vært hentet inn i form av regnskapsoppgaver. Bare to ganger - i 1953 (for året 1952) og delvis ved den siste undersøkelsen - har intervjuetoden vært nyttet.

I de følgende avsnittene skal en gjøre nærmere greie for betydningen av å ha et godt kjennskap til forbruksstrukturen i de ulike familie-, inntekts- og sosialgrupper. Videre vil en på et generelt grunnlag drøfte problemer som melder seg i samband med gjennomføring av en forbruksundersøkelse. I første rekke vil en ta for seg metodiske spørsmål.

Tyngden i framstillingen vil naturlig nok bli lagt på utgreiing av opplegg, gjennomføring og resultater av den spesielle undersøkelsen i 1958.

Tabell 1. Norske forbruksundersøkelser

Nr.	Undersøkelles- periode	Sosialgruppen som oppgave- giverne hørte til	Tallet på be- arbeidde oppgaver	Oppgavene hentet inn fra	Opplysningene gitt som regn- skapsoppgaver eller inter- vjuoppgaver
1	mai 1906 - april 1907	Arbeidere	12	Kristiania og 3 tettgrender på Østlandet	Regnskapsoppg.
2	sept. 1912 - aug. 1913	Arbeidere Funksjonærer Selvst. nær- ingsdrivende	109 59 3	Kristiania, Bergen Trondhjem, Drammen Kr.sand S, Hamar	Regnskapsoppg.
3	1912	Handelsfunksj.	20	Kristiania + 6 andre byer i Sør-Norge	Regnskapsoppg.
4	april 1913 - mars 1914	Jordbrukere	16	Øst- og Vestland	Regnskapsoppg.
5 a	aug. 1916	Hovedsakelig arbeidere	651	Hele landet, men få landkommuner	Regnskapsoppg.
5 b	feb. 1917	Hovedsakelig arbeidere	534	Samme som under 5 a	Regnskapsoppg.
6	sept. 1918 - sept. 1919	Arbeidere Funksjonærer	48 34	Oslo og Bergen	Regnskapsoppg.
7	sept. 1927 - aug. 1928	Arbeidere Funksjonærer	135 31	Oslo, Bergen Trondhjem, Stavanger, Drammen	Regnskapsoppg.
8	nov. 1945	Arbeidere	2 267	Hele landet unn- tatt Finnmark	Regnskapsoppg.
9	mai 1947 - april 1948	Industriarb. Skogs- og jordbruksarb.	452 52	18 byer og 13 landkommuner (industristeder)	Regnskapsoppg.
10	okt. 1951 - sept. 1952	Industriarb.	100	17 byer og 10 landkommuner (industristeder)	Regnskapsoppg.
11	1952	Arbeidere	197	Oslo og Bergen	Intervjuoppg.
12	april 1952 - mars 1953	Høyere funksj.	74	Oslo, Bergen Trondheim og Stavanger	Regnskapsoppg.
13	1954	Fiskere	293	Hele kysten	Regnskapsoppg.
14	1954	Jordbrukere	585	Hele landet	Regnskapsoppg.
15	mai 1955 - april 1956	Alderstrygdede	140	Oslo, Bergen Stavanger, Kr.sand S, Sarpsborg, Hamar, Bodø, Narvik og Harstad	Regnskapsoppg.
16	1958	Alle sosialgr., unntatt fiskere, jordbrukere og alderstrygdede	3 502	Hele landet	Regnskaps- og intervjuoppg.

II Generelt om formålet med forbruksundersøkelser

Ett av de fremste kravene til en forbruksundersøkelse er at den skal gi detaljerte kunnskaper om størrelsen og sammensetningen av forbruket av ulike varer og tjenester innenfor de lag av folket som den tar sikte på å dekke.

Erfaring viser at familiestørrelse, familieinntekt og priser er viktige bestemmende faktorer for forbruket av de forskjellige varer og tjenester. Forklaringsfaktorer av mer sekundær karakter er sosialgruppe, geografisk område og bredden i vare- og tjenestestutvalget.

Materialet fra en forbruksundersøkelse gir muligheter til å isolere og dermed måle virkningen av de forskjellige motiverende faktorer. For eksempel kan en studere inntektsvirkningen på forbruket ved gitt familiestørrelse, gitte priser osv.

De opplysninger en får om forbruksutgiftenes variasjon med inntekt osv. i et slikt tverrsnittsmateriale kan ofte overføres til variasjoner over tiden når en holder seg i rimelig nærhet av den perioden da oppgavene ble hentet inn. Eksempelvis vil en på denne måten kunne få verdifulle holdepunkter for å anslå virkningen på forbruket av en bestemt vare som følge av en viss endring i en befolkningsgruppes inntekt. Dersom også andre forbruksmotiverende faktorer endrer seg i løpet av samme tidsrom vil kjennskapet til inntektsvirkningen alene ikke være tilstrekkelig til å forklare utviklingen. Anslag for inntektsvirkningen kan imidlertid kombineres med resultatene fra undersøkelser over f.eks. familiestørrelsevirkningen (gitt inntekt, gitte priser osv.) og prisvirkningen (gitt inntekt, gitt familiestørrelse osv.)

Det vil vanligvis være mange "brukere" av resultatene fra en forbruksundersøkelse. Foran er gitt et eksempel på hvordan tallene kan nyttes når det gjelder å lage anslag for endringer i forbruket av en bestemt vare. Tallene fra en forbruksundersøkelse vil således være et viktig hjelpemiddel for alle som arbeider med markedsanalyser eller markedsforskning. Dessuten vil grupperingen av materialet etter inntekt, familiestørrelse, sosialgruppe osv. gi kunnskaper om forbruksvenene til forskjellige kjøpergrupper. I denne sammenheng kan nevnes at det i Danmark - ikke minst med tanke på markedsanalytikernes behov - nylig er foretatt en spesialundersøkelse som er publisert under tittelen "Ungdommen på det danske marked".

Under planleggingen av forbruksundersøkelsen 1958 hadde Byrået kontakt med flere større bedrifter som ga uttrykk for interesse for undersøkelsen. Ønskemålene med omsyn til spesifikasjoner gikk svært langt, delvis lengre enn Byrået kunne gjennomføre. Det gjaldt blant annet spørsmål om varens opprinnelsesland.

Forbruksdata vil kunne bidra til å klarlegge konsekvensene av eventuelle endringer i sosial- og finanspolitikken. Her ligger det nær å nevne forslagene om overgang til mer indirekte skattlegging. Forbruksmaterialet vil her i noen grad være til hjelp ved en vurdering av hvordan ulike skattesystemer vil virke på forbruksstrukturen.

En mer tradisjonell anvendelse av tallene fra forbruksundersøkelser er at de blir lagt til grunn for granskinger av kostholdets sammensetning. Her i Norge er det særlig Landsforeningen for Kosthold og Helse som har arbeidd med slike undersøkelser.

Størst betydning har vel likevel forbruksundersøkelsene som grunnlag for levekostnadsberegningene, eller leveprisberegningene som er et mer dekkende uttrykk. Vektgrunnlaget i leveprisindeksen er hentet fra forbruksundersøkelsene. Dette momentet skal en komme nærmere inn på i neste avsnitt.

III Grunnene til at Forbruksundersøkelsen 1958 ble satt i gang

Tabell 1 på side 10 viser at det i tidsrommet 1945-1956 er blitt foretatt 8 forbruksundersøkelser i Norge. En forbruksundersøkelse er både tidkrevende og kostbar. Det kan derfor være grunn til å gjøre greie for hvorfor det er satt i gang en omfattende granskning av forbruket på det nåværende tidspunkt.

Forbruket er som nevnt påvirket av flere faktorer. Mer eller mindre i takt med endringene i disse faktorene tilpasser husholdningene sine forbruksutgifter. For å nevne noen eksempler: I de senere årene har mange nye produkter kommet på markedet. Varer av plast kan være et passende stikkord her. På det kjøletekniske området har det vært gjort store framsteg, og resultatet er blant annet at en rekke dypfryste næringsmidler markedsføres. Nye varer kommer stadig til, mens gamle går ut eller i alle fall taper i terreng overfor de nye. Det skjer også fra tid til annen kvalitetsendringer i varer som allerede er innarbeidd på markedet - noe som igjen kan ha innvirkning på konsumentenes tilpassing. Andre momenter som har betydning i denne sammenheng er økt utbredelse av tekniske hjelpemidler i hjemmene og en tendens i retning av mer konsentrert fritid enn før. Sammen med endringer i disponibel inntekt, i familiestørrelse og i priser er alt dette faktorer som påvirker husholdningenes forbruk og gjør det ønskelig med forbruksundersøkelser med forholdsvis korte mellomrom.

Svakheten ved de norske forbruksundersøkelsene har vært at de stort sett har gitt tall bare for noen få sosiale grupper. Fra 1954 har alle forbruksundersøkelsene vært ledd i en plan som har tatt sikte på å gi data for alle lag av folket. Forbruksundersøkelsen 1958 er den foreløpige slutfasen i dette prosjektet.

Et selvstendig motiv for å undersøke forbruket har ofte vært omsynet til leveprisindeksen. I våre dager har en rekke grupper i samfunnet - direkte eller indirekte - sine inntektsforhold knyttet til en eller annen form for indeksavtale. Det sier seg da selv at det er viktig at grunnlaget for indeksen er så solid som overhodet mulig.

Basis for leveprisindeksen har hittil vært oppgavene fra granskinger av forbruket blant industriarbeidere. Med den nye undersøkelsen og resultatene fra undersøkelsene blant fiskere, jordbrukere og alderstrygdede vil en kunne legge opp en indeks som i prinsippet skal dekke alle landets private husholdninger. (jfr. Konsumentprisindex i Sverige). Grunnlaget vil også være til stede for å regne ut prisindekser for spesielle grupper av husholdninger.

IV Observasjonsteknikken ved innsamling av forbruksdata

a. Regnskapsføring

Oppgavene til de aller fleste forbruksundersøkelser som har vært holdt her i landet, har vært samlet inn i form av regnskaper. Regnskapsmetoden har den åpenbare fordel at den byr på størst muligheter for nøyaktige og detaljerte opplysninger. Utgifter og inntekter skal i prinsippet føres spesifisert inn i en bok etter hvert som de forekommer. Selve lengden av observasjonsperioden spiller imidlertid en stor rolle for representativiteten i tallene ved denne metoden. Det har vært hevdet - og rimeligvis med stor rett - at en ikke kan vente å få med et bredt nok utvalg av husholdninger når regnskapsføringen for den enkelte deltaker skal strekke seg over eksempelvis et helt år. Svært mange regnskapsførere vil nekte å binde seg for så langt tidsrom. Det er også slik at en del av dem som har erklært seg villige og begynner regnskapsføringen, går trett og gir opp. Det er derfor grunn til å tro at en forholdsvis stor del av dem som fullfører dette arbeid er husholdninger som har særlig stor interesse for saken - "velordnede" husholdninger som til enhver tid fører regnskap og der ekstra-belastningen følgelig blir liten eller ingen. Andre deltakende husholdninger er kanskje slike som av økonomiske grunner er interessert i det - rett nok beskjedne - honoraret som vanligvis blir ytt. Selv om disse spekulasjonene bare delvis holder stikk, er det klart at en må være varsom med å tillegge slike undersøkelser gyldighet også for de mindre velordnede husholdninger. Ved å legge forholdsvis stor arbeidsbelastning på oppgavegiveren må en dessuten være forberedt på et frafall som kan ha alvorlige konsekvenser for representativiteten.

Ved planlegging av forbruksundersøkelser basert på et tilfeldig utvalg av husholdninger er problemet med observasjonsperiodens lengde kommet i forgrunnen i alle land. Etter det som er sagt foran, vil en skjønne at

regnskapsføring av den enkelte husholdning gjennom et helt år ikke er en god løsning. Frafallet (både de som nekter helt og de som faller fra etter at innsamlingen er begynt) vil lett bli så stort at det går sterkt utover tallenes representativitet fordi forbruksstrukturen til den forholdsvis store delen som har nektet å være med kan være annerledes enn hos de deltakende husholdningene. Løsningen de fleste har valgt er å redusere regnskapsperiodens lengde. Periodens lengde har i de forskjellige land variert fra en måned til en uke. På dette viset har en sikret seg en tålelig bra oppslutning om undersøkelsen. Til gjengjeld har en møtt andre vansker. Erfaringene fra land som England, Sverige og Israel viser klart at innsamlingsperiodens lengde kan ha vesentlig betydning for resultatene. Særlig i Israel har en eksperimentert en del med lengden av observasjonsperioden. Samtidig som ett sett av husholdninger gikk i gang med regnskapsføring som skulle strekke seg over 2 uker, startet en annen gruppe av husholdninger på en 4-ukers registrering av forbruksutgiftene. De mest påfallende trekk ved resultatene fra disse undersøkelsene var at tallene for gjennomsnittsforkonsumet pr. uke var høyere i 2-ukers- enn i 4-ukersundersøkelsen, og at begge undersøkelsene viste høyest forbruk den første uken. De prosentuelle avvikene var for enkelte varegrupper ikke så rent små.

Dersom den tendensen som er kommet til syne her er reell, er det avgjort en fare for at en for sterk avkorting i observasjonsperiodens lengde kan resultere i at det bredere utvalget med omsyn på deltakende husholdninger ikke fører til tilsvarende "sikre tall". Av det som er publisert om de israelske prøveundersøkelsene er det ikke mulig å si noe sikkert om familienes sammensetning etter størrelse og inntekt. Mye av skilnaden som ble funnet, kan naturligvis ligge i selve utvalget av husholdninger. Men om en nå forutsetter at dette ikke er nok til å forklare avvikene i sin helhet, hva kan "resten" skyldes? Alle som planlegger en forbruksundersøkelse nærer en frykt for at selve gjennomføringen av undersøkelsen skal kunne påvirke forbruksvanene hos de deltakende husholdninger. Det er først og fremst det en kunne kalle "fasadementaliteten" blant folk en står overfor her. Nærmere presisert: Kan en gå ut fra at husholdninger som har sagt seg villige til å føre regnskap for en sentral instans, virkelig vil leve slik som de gjorde før føringen startet og slik de etter all sannsynlighet vil gjøre etterat den er avsluttet? Er det ikke en viss fare for at de vil vise "ansikt" i form av et "bedre" levesett så lenge oppgavegivingen står på? Dersom en rent generelt svarer ja på det siste spørsmålet, har en samtidig sannsynligvis fått en god del av forklaringen på hvorfor "kortperiodegranskningene" viser høyere tall enn de andre. Dersom den "bedre" levemåten fører til økte pengeuttellinger, vil nemlig de fleste familier ikke ha økonomisk evne til å gå utenfor rammen for det "normale" i et lengre tidsrom. På kort sikt kan de

imidlertid greie det. Sammenhengen mellom forbruksgranskinger og utregning av levepristall kan også ha en viss innvirkning. Ikke sjelden støter en på den uriktige oppfatning at jo høyere indeksfamiliens totalutgift er i basisåret, desto høyere vil levepristallet bli. Det kan med andre ord være "kompensasjonsomsyn" som gjør seg gjeldende og som trekker i retning av forstørring av tallene. Men også her setter økonomien en grense for hvor lenge en familie kan holde på med "oppblåsing" av normalbudsjettet.

b. Intervju

Intervjumetoden i samband med forbruksgranskinger representerer et forsøk på å gå klar av enkelte av de ulempene som er knyttet til regnskapsmetoden. Den er langt mindre tidkrevende enn regnskapsføring og stiller atskillig mindre krav til innsats fra deltakernes side. Framgangsmåten byr også på rent bearbeidningstekniske fordeler, ved at opplysningene som blir gitt i det store og hele er ferdige til bearbeiding i det øyeblikk de settes ned på papiret.

Risikoen for å støte på den nevnte "fasadementaliteten" er neppe fullt så stor ved intervju- som ved regnskapsmetoden. På forhånd vet ikke husholdningene at de skal gi oppgaver over sitt forbruk og har derfor ikke det samme motivet til å endre forbruket i den perioden undersøkelsen gjelder. Det forhindrer naturligvis ikke at husholdningene likevel kan gi feilaktige opplysninger (se nedenfor og punkt c).

En betydelig vanske ved å bruke denne metoden er at folk kan ha glemt hva de har brukt til ulike varer og tjenester. Det kan være vrient nok å huske utgiftene i løpet av de siste dagene. Enda verre blir det naturligvis når det blir spørsmål om å gå en måned eller et år tilbake i tiden. Nå må en imidlertid kunne regne med at intervjuobjektet får en viss hjelp for hukommelsen gjennom de detaljerte spørsmålene som intervjueren stiller. Når det gjelder utleggene til mat, kommer en vanligvis langt ved å gå veien om normtall pr. uke eller pr. måned - med tillegsspørsmål om ekstraavgifter i tilknytning til høytider og større selskaperligheter.

Intervjuerens opptreden er naturligvis svært viktig. En mest mulig nøytral måte å stille spørsmålene på er erfaringsmessig et vilkår for et godt resultat.

c. Kombinasjon regnskap-intervju

Trass i at intervjumetoden har mange fordeler, kommer den likevel til kort når det gjelder å skaffe et detaljert bilde av sammensetningen i matvareforbruket. Utgiftene til mat blir oftest gitt under ett ved innhenting. Som et nødvendig supplement til intervjuoppgavene har en derfor i mange land bedt

deltakerne om å føre detaljert regnskap over sine matvareutgifter gjennom et kortere tidsrom, vanligvis 1-3 uker. For å kunne fastslå sesongvariasjoner i matvareforbruket har denne regnskapsføringen som regel vært fordelt over året. Mens altså intervjuoppgavene har gitt totaltall for matvarekonsumet eksempelvis for det siste året, har en nyttet regnskapsføringen for en kort periode som fordelingsnøkkel på dette totaltallet. I Europa er det særlig i England, Sverige, Danmark og Finland at denne kombinasjonsmetoden har vært brukt.

I dette avsnittet har en drøftet metodikken ved innsamling av forbruksdata. En har pekt på fordeler og ulemper som kan sies å være typiske for de ulike framgangsmåtene. Uansett hvilken metode en gjør bruk av, er det likevel et par svakheter som det ser ut til å være vanskelig å gå klar av. Den ene er den som i faglitteraturen går under navn av "end-period effect", dvs. at oppgavegiverne har en tendens til å ta med utgifter som de har hatt før observasjonsperioden tok til. Dette er et moment som også til en viss grad kan bidra til å forklare hvorfor ukegjennomsnitt for forbruket basert på korttidsgranskinger gjennomgående er høyere enn tall hentet fra undersøkelser som har strukket seg over lengre tidsrom. Derneft må en dessverre regne med at enkelte av oppgavene bærer preg av "løgn - eller moraleffekten". Forbruk av varer som i folks omdømme har noe med laster å gjøre, har en tendens til å bli glemt. Erfaringen viser at jamføring mellom forbruksgranskingers oppgaver over forbruket av tobakk og alkohol og kjente totaltall for de samme varegrupper, faller heller dårlig ut. Regnet pr. familie ligger de førstnevnte tallsettene atskillig i underkant av de siste.

V Prinsipper for registrering av forbruket

Ved måling av størrelsen av forbruket er det tre prinsipper (eventuelt kombinasjoner mellom disse prinsippene) som kan komme på tale. Det er kjøpsprinsippet, leveranseprinsippet og forbruksprinsippet.

a. Kjøpsprinsippet

Verdien av forbruket i en bestemt periode måles her som summen av de faktiske utbetalingene. Etter dette prinsippet er det uten betydning når varene og tjenestene blir mottatt.

Både for oppgavegiverne og for dem som skal foreta undersøkelsen er dette prinsippet det greieste å følge. Metoden samsvarer dessuten best med de ideer folk flest har om prinsippet som et husholdningsregnskap bør baseres på. Det reiser seg ingen spesielle måleproblemer - "ut av kassa-metoden" skal følges konsekvent i samband med registreringen av utgiftene.

b. Leveranseprinsippet

Dersom en legger leveranseprinsippet til grunn, skal forbruksutgiften komme fram som summen av verdien av de varer og tjenester husholdningen har m o t t a t t i perioden. Det legges ingen vekt på om leveransene er blitt betalt eller ikke. Ved kredittkjøp skal således verdien av den kjøpte gjenstand tas med i sin helhet. Derimot skal avbetalinger på tidligere mottatte forbruks-goder holdes utenom.

Ved forskottsbetalinger (f.eks. kvartalsbetaling av husleie, elektrisitet, aviser osv.) skal en etter dette prinsippet regne med i forbruksutgiften bare den delen av betalingen som knytter seg til ytelser akkurat i den perioden undersøkelser gjelder. Dette kan naturligvis føre til gale resultater der ytelsene ikke fordeler seg jamt over tiden. Som et ekstremt tilfelle kan en nevne forskottsbetaling i april for leie av sommersted. I flere land der en i hovedsaken har basert forbruksundersøkelser på leveranseprinsippet, har en i slike spesialtilfelle lagt kjøpsprinsippet til grunn.

c. Forbruksprinsippet

Forbruket skal etter dette prinsippet settes lik verdien av de varer og tjenester som faktisk blir f o r b r u k t i en bestemt periode. Det er mye som taler for å nytte denne metoden i en forbruksundersøkelse. Den byr imidlertid på mange praktiske vansker.

Eksempelvis krever metoden at en skal måle verdien av forbruket av varige konsumgoder i den perioden undersøkelsen gjelder. Dermed er en inne på avskrivingsproblemer som er så kompliserte at en ikke kan vente å få noen ideell løsning på dem i en husholdningsundersøkelse. Det er derfor vanskelig, for ikke å si umulig, å gjennomføre forbruksprinsippet fullt ut.

Både ved forbruks- og ved leveranseprinsippet støter en dessuten på avstemningsvansker mellom inntekter og utgifter - vansker som ved korrekt oppgave-giving ikke melder seg om en legger kjøpsprinsippet til grunn for undersøkelsen.

VI Utvalgsplanen for Forbruksundersøkelsen 1958

Utvalget til undersøkelsen ble trukket etter den representative metode. Først ble det trukket et utvalg av kommuner (primære utvalgsheter), og deretter ble tallet på oppgavegivere - husholdninger - (sekundære utvalgsheter) innen hver av utvalgskommunene bestemt.

a. Utvalget av kommuner

Av kostnadmessige og administrative grunner valgte en å avgrense undersøkelsen til et utvalg av kommuner. Derved ville arbeidet med opprettingen av husholdningsregisteret bli av mindre omfang, og en kunne legge mer vekt på instruksjonen av de lokale medarbeiderne.

Ved en vurdering av de forhold som skulle undersøkes fant en at det ville være tjenlig med et utvalg av kommuner på om lag 100. Videre viste det seg å være gunstig å skille mellom store og små kommuner.

De 50 kommunene som etter kommuneskattelikningen hadde størst total personlig inntekt ble holdt i en gruppe for seg (hovedgruppe av store kommuner), og alle disse kommunene ble tatt med i utvalget. Den andre hovedgruppen (hovedgruppe av små kommuner) ble dannet av resten av landets kommuner (694). Etter at kommunene i denne hovedgruppen var ordnet etter stigende total personlig inntekt ved kommuneskattelikningen, ble det laget 10 inntektsgrupper av kommuner slik at total personlig inntekt var like stor i alle gruppene. Som neste trinn i utvalgsplanen ble kommunene innen hver inntektsgruppe gruppert etter andelen av sysselsatte med hovedyrke i industri (Folketellingen 1950) slik at det ble laget i alt 50 grupper av kommuner. Tallet på grupper innen hver inntektsgruppe går fram av skissen på neste side. Fra hver av de 50 grupper ble en kommune trukket tilfeldig. I vedlegg 1 vil en finne en liste over alle kommuner som er med i utvalget.

b. Utvalget av husholdninger

Det var en forutsetning at framgangsmåten for trekking av det endelige utvalget av husholdninger ikke skulle gjøre det nødvendig å bruke en komplisert sammenveiling av forskjellige deler av utvalget under utarbeidingen av tabellene.

For å oppnå dette måtte en, med den metoden som var blitt brukt ved uttrekkingen av kommunene, ta med ulik prosentvis andel av husholdningene i de forskjellige utvalgskommuner. Dette ble det tatt omsyn til ved fastsettingen av størrelsen på registeret over husholdninger. I de 50 største kommunene ble $\frac{1}{125}$ av husholdningene tatt med i registeret, mens andelen i utvalgskommunene fra hovedgruppen av små kommuner varierte fra $\frac{5}{125}$ til $\frac{23}{125}$. Disse utvalgsforholdene ga en størrelsesorden på registeret på noe over 9 200 husholdninger. Fra dette registeret trakk en så det endelige utvalget av husholdninger til Forbruksundersøkelsen 1958.

Skjematisk kan arbeidet med trekking av utvalgskommuner framstilles slik:

Hovedgruppe av store kommuner

Hovedgruppe av små kommuner

50 største kommuner målt etter total personlig inntekt ved kommuneskattelikningen. Alle kommunene er kommet med i utvalget	De resterende 694 av landets 744 kommuner
--	---

Gruppering etter inntekt ↓

Inntektsgrupper	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X
	Total inntekt like stor i alle grupper									

Gruppering etter det relative tallet på personer med hovedyrke i industri ↓

Inntekts-/næringsgrupper	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X
	Innen den enkelte inntektsgruppe har alle næringsgruppene omtrent like stor inntekt									
	15 grupper	6 grupper	4 grupper	3 grupper	4 grupper	4 grupper	4 grupper	4 grupper	3 grupper	3 grupper

Fra hver gruppe er det trukket ut tilfeldig 1 kommune

VII Oppbyggingen av husholdningsregisteret

Enheten i denne undersøkelsen var husholdningen (familien).

Utvalgsplanen gjorde det altså nødvendig med et register over husholdninger i utvalgskommunene. Et slikt register fantes ikke på forhånd.

I praksis sto en overfor valget mellom å lage et register basert på husholdningen eller et register basert på bostedene (bostedsregister).

Som grunnlag for oppbyggingen av registeret ble følgende muligheter overveidd:

1. Register over skattyterne i kommunen (hentet fra skatteprotokollene). Ulempen ved metoden var at enheten (skattyteren) ikke passet for denne undersøkelsen som skulle baseres på husholdningen (det er ofte flere skattytere innen en og samme husholdning).
2. Bostedsregister på grunnlag av skatteprotokollene. Her ville en nok så ofte støte på flere husholdninger under samme adresse.
3. Bostedsregister på grunnlag av matrikkelen for landkommunene og skatteprotokollene for byene. Dette alternativet var ikke aktuelt på grunn av matrikkelens forfatning.
4. Utnyttning av grunnmaterialet fra Folketellingen 1950 med nødvendig komplettering og ajourføring.

En ble stående ved alternativ 4. For hver av de 50 største kommunene trakk en ut hvert 50. husholdningsskjema fra Folketellingen 1950, mens en for de andre kommunene i gjennomsnitt tok ut hvert 10. Fra disse skjemaene ble hovedpersonens navn, stilling og adresse ført over på hullkort. Tilveksten i boliger og husholdninger siden 1950 ble registrert ved hjelp av Boligdirektoratets oppgaver over ferdigmeldte leiligheter fra og med 1951. Også her trakk en ut hver 50. resp. hver 10. leilighet. Denne uttrekkingen (fra folketelling og ferdigmeldinger) ga i alt ca. 18 000 enheter. I samsvar med utvalgsplanen (VI b) ble et representativt utvalg på i alt 9 200 enheter trukket fra denne massen. Materialet ble sendt de respektive folkeregister for oppretting og tilføyelser. Folkeregistrene ble blant annet bedt om å gi opplysninger om de uttrukne husholdningers sammensetning. Videre ba en om navn og stilling på eventuelle losjerende.

Dersom en uttrukket husholdning var flyttet fra den oppgitte adresse, gikk instruksene ut på at en ikke skulle ha med denne husholdningen, men i stedet gi opplysninger om den husholdningen som nå bodde i leiligheten (huset). Registeret er derfor i realiteten et **b o s t e d s r e g i s t e r**.

Etter å ha fått inn de detaljerte oppgavene fra folkeregistrene, trakk en det endelige utvalget til forbruksundersøkelsen.

Av budsjettmessige grunner ble størrelsen på utvalget fastsatt til 4 800 husholdninger. På forhånd var det bestemt at husholdninger med ene- eller hovedinntekt fra jordbruk, fiske eller alderstrygd ikke skulle være med i denne undersøkelsen. Ved trekkingen av utvalget ble det tatt omsyn til dette.

Anstalthusholdninger er ikke med i utvalget.

VIII Gjennomføringen av undersøkelsen

a. Undersøkelsesenheten

Enheten i undersøkelsen var husholdningen. Husholdningen ble definert som "personer som har samme bolig (leilighet) og som har felles kosthusholdning".

Målsettingen var å få forbruksoppgaver for alle personer som naturlig kunne sies å være medlemmer av samme husholdning. Det betydde at f.eks. en skogsarbeider som var fraværende hele måneden men som var nistet ut hjemmefra, likevel ble regnet som ordinært medlem av husholdningen.

Dersom en uttrukket husholdning hadde enslig losjerende boende hos seg, ble den losjerende bedt om å føre eget regnskap eller la seg intervjue for samme måned. I forhold til den uttrukne husholdning (hovedhusholdning) ble den losjerende regnet som bihusholdning.

Også hjemmeverende voksne døtre og sønner med egen inntekt ble bedt om å gi oppgaver over sine utgifter og inntekter, og de fikk utlevert en særskilt regnskapsbok. På denne måten regnet en med større sjanser til å få korrekte oppgaver fra disse barna enn om de skulle hatt felles regnskapsbok med foreldrene.

b. Innsamlingsmetoden

De 4 800 husstandene i utvalget ble bedt om å føre detaljert regnskap i én måned hver. En tolvtedel ble trukket ut for regnskapsføring i januar, en annen tolvtedel i februar osv. ut året 1958. En regnet med at en del av de uttrukne husholdningene ville avslå å føre regnskap. Muligheten for at disse kunne ha en noe annen forbruksstruktur enn de andre, var til stede. Planen var derfor at husholdninger som ikke ville ta del i regnskapsføringen, skulle intervjues om forbruket i den måneden de egentlig skulle ha ført regnskap.

c. Organiseringen

Kontakten med oppgavegiverne kunne ikke skje bare pr. brev. En fant det nødvendig å nytte lokale medarbeidere. Fra Byråets side ble det lagt stor vekt på å få representanter som var godt kjent i kommunene og som en kunne regne med ville vise nødvendig diskresjon i dette arbeidet.

Med unntak av representantene i utvalgskommunene i Sogn og Fjordane og de tre nordligste fylker, ble alle de lokale medarbeiderne kalt sammen til

kortvarige orienteringskurs i november 1957. Her ble formålet med undersøkelsen og opplegget av den gjennomgått i detalj. På forhånd hadde medarbeiderne fått tilsendt de skjemaene som skulle nyttes, med oppmoding om at de (og deres huser) selv skulle føre regnskap en kortere tid for å få bedre innsikt i sine gjøremål som rettleiere. Tvilsspørsmål som de hadde støtt på under føringen, ble tatt opp til drøfting på møtene.

Kort skissert kan en si at kontaktrepresentantenes arbeid besto i:

1. Å oppsøke de husholdningene som sto oppført på listene som de hver måned fikk fra Byrået. Dette besøket fant gjerne sted 8 å 10 dager før regnskapsmåneden tok til. De hadde da til oppgave å overtale vedkommende husholdninger til å ta del i undersøkelsen, og dessuten å gi en fullstendig utgreiing om hvordan føringen skulle gjøres. De husholdninger som sa seg villige, fikk så overlatt en regnskapsbok.
2. Etter at regnskapsføringen hadde vart en uke, skulle kontaktrepresentanten på ny oppsøke husholdningen for å forvisse seg om at føringen var kommet i gang, og dessuten stå til tjeneste med fortsatt rettleiing. Oppgavegiverne var allerede på forhånd orientert om besøk nr. 2. I denne sammenheng skal en nevne at medarbeideren hadde klar beskjed fra Byrået om ikke å be om å få se i regnskapsboken til husholdningen. Dette skulle medarbeideren varsle om alt ved 1. gangs besøk. Med en slik framgangsmåte håpet en å ta vekk enkelte av motivene som husholdningene måtte ha for å gi et fortegnet bilde av forbruket. De skulle hele tiden kjenne seg trygge for at bare Byrået skulle få opplysninger om deres leveste. Kontaktrepresentanten skulle ved 2. gangs besøk bare ta opp generelle spørsmål. I alt vesentlig ble derfor dette besøket brukt til en repetisjon av reglene for regnskapsføringen (som dessuten var tatt inn i selve regnskapsboken).

For ytterligere å understreke forbruksoppgavenes konfidensielle karakter, fikk deltakerne utlevert en returkonvolutt. Etter utgangen av regnskapsmåneden ble boken lagt i denne og sendt direkte til Byrået.

Til å ta seg av intervjuingen av de husholdninger som nektet å føre regnskap, engasjerte Byrået Norsk Gallup A/S, som hadde medarbeidere i de aller fleste av utvalgskommunene. Også intervjuerne fikk prøve seg på forhånd. Både for oktober og november 1957 skulle de intervju en husholdning hver. På denne måten fikk en på et tidlig tidspunkt kjennskap til misforståelser som gjorde seg gjeldende i oppfatningen av enkelte spørsmål på skjemaet. Nøytralitet fra intervjuerens side både i framferd og spørsmålsstilling ble sterkt innprentet.

For å lette arbeidet for de lokale medarbeiderne fikk alle de uttrukne husholdningene et brev fra Byrådet, der en forklarte betydningen av at nettopp den uttrukne husholdningen tok del i undersøkelsen. Gjennom presse og kringkasting prøvde en dessuten å skape interesse for undersøkelsen.

d. Opplysningene som deltakerne ble bedt om å gi

Den såkalte "fri bokføringsmetode" ble nyttet ved regnskapsføringen. De enkelte postene skulle føres inn i regnskapsboken i den rekkefølge de forekom. I instruksjonen for regnskapsføringen la Byrådet stor vekt på å få så detaljerte opplysninger som mulig. Utenom selve utgiftsbeløpet ble deltakerne bedt om å gi opplysninger om vareslag eller tjenestens art, og eventuelt oppgaver over det kjøpte kvantum.

Ved kjøp av varer på kreditt, ba en deltakerne om å notere hvor mye de betalte kontant ved mottakingen av varen. I en spesiell rubrikk ba en dessuten om å få oppgitt varens fulle verdi.

Verdien av varer av egen produksjon, f.eks. fisk eller bær, gaver i naturalier og naturallønn (f.eks. gratis bolig, lys og brensel) noterte regnskapsførerne med samme beløp både i utgifts- og inntektsrubrikken. Beløpet skulle svare til den verdi varene eller rettighetene ville hatt ved vanlig kjøp eller leie.

Inntektene ba en om å få oppgitt brutto. Skattetrekk, trygdepremier, fagforeningskontingent osv. skulle føres som særskilte utgiftsposter. Sosialgruppene selvstendig næringsdrivende og kombinert næringsdrivende/lønnstaker kunne en imidlertid ikke med rimelighet forlange å få inntektstall fra på grunn av den korte observasjonsperioden. Her måtte en nøye seg bare med utgiftsoppgaver. Grunnlaget for avstemming av regnskapsoppgavene manglet følgelig for disse sosialgruppene.

For enkelte varer la en opp til en tosidig registrering av forbruket, idet en ved siden av kjøpsregistreringen ba husholdningene om også å gi oppgaver over beholdningene av disse varene den første og den siste dagen i regnskapsmåneden. Varene som det her dreidde seg om, var poteter, grønnsaker, frukt, syltetøy, saft, fleisk, kjøtt, kjøtt- og fiskehermetikk og brensel - altså typiske "beholdningsvarer". For poteter og grønnsaker ba en ikke om opplysninger over beholdningsendringene, men om oppgaver over de brukte mengder de enkelte dagene i regnskapsmåneden - dersom de ble tatt fra tidligere anskaffede beholdninger (kjøpt eller egenprodusert). Verdsettingen av dette forbruket og verdsettingen av beholdningsendringene av de andre varene som er nevnt foran, ble foretatt av Byrådet. I neste avsnitt skal en gjøre greie for resultatene av de to registreringsmåtene.

På intervjustkjemaene fikk en ikke spesifiserte matvareoppgaver. Intervju-tallene ble helt ut basert på kjøpsprinsippet.

Fravær fra husholdningen ble registrert hvis den fraværende ikke tok del i noen av dagens måltider. Tilsvarende regnet en eventuelle besøkende som gjester de dagene de var med på alle måltidene i husholdningen. Slike fravær og besøk er kommet til uttrykk i det korrigerede tallet på forbruksenheter innen den enkelte husholdning.

e. Tilrettelegging og kontroll av materialet

Regnskapsbøkene ble gjennomgått og revidert i Byrådet. For denne undersøkelser ble det utarbeidd en vare- og tjenestespesifikasjon på om lag 700 poster.

Atskillige revisjonsskriv ble sendt til oppgavegiverne, særlig i samband med manglende eller ufullstendige oppgaver over skatt, trygdepremie, husleie og brenselutgifter.

Hver enkelt post (verdibeløp) ble sammen med sitt varenummer og eventuell mengdeoppgave ført over på hullkort. Dessuten fikk hver husholdning følgende identifikasjonstegn:

1. Husholdningens nummer
2. Handelsfeltet husholdningen hørte hjemme i
3. Måneden husholdningen hadde gitt oppgaver for
4. Sosialgruppen som hovedpersonen i husholdningen hørte til
5. Fødselsåret til hovedpersonen i husholdningen
6. Familiestørrelse
7. Kjønn (gjelder bare personer i bihusholdninger og i hovedhusholdninger med en person)
8. Tallet på forbruksenheter i husholdningen
9. Tallet på forbruksenheter korrigert for besøk og fravær
10. Tallet på personer i alt i husholdningen

En har skilt mellom 5 sosialgrupper, nemlig selvstendig næringsdrivende, kombinert næringsdrivende/lønnstaker, arbeider, funksjonær og pensjonist/ikke yrkesvirksom.

Inndelingen etter familiestørrelse har vært forholdsvis detaljert. Utenom tallet på barn har en også tatt omsyn til aldersfordelingen til barna.

Ved utregningen av tallet på forbruksenheter har en som i en rekke tidligere forbruksgranskinger gjort bruk av den såkalte skotske skala (Cathcart and Murray's skala). Den er vist i tabell 2.

Tabell 2. Forbruksenheter etter alder og kjønn.

Alder	Skala for forbruksenheter		Alder	Skala for forbruksenheter	
	Menn	Kvinner		Menn	Kvinner
0 - 1 år	0,20	0,20	8 - 10 år	0,70	0,70
1 - 2 "	0,30	0,30	10 - 12 "	0,80	0,80
2 - 3 "	0,40	0,40	12 - 14 "	0,90	0,90
3 - 6 "	0,50	0,50	14 - 65 "	1,00	0,83
6 - 8 "	0,60	0,60	65 år og over	0,75	0,75

Hver eneste regnskapspost er blitt kontrollert på DEUCE - Byråets elektroniske databehandlingsmaskin. Mest betydningsfull kan en kanskje si at pris/verdikontrollen har vært. DEUCE har kontrollert at enhetsprisen for vareposter som skulle registreres med både mengde og verdi, lå innenfor visse oppgitte prisgrenser. Tilsvarende har for vareposter som skulle ha bare verdi, maskinen kontrollert at denne verdien lå innenfor visse oppgitte verdigrenser. Prisgrensene ble justert hvert kvartal, mens verdigrensene i større utstrekning ble holdt fast over året. Poster som ikke har passert kontrollen, er blitt tatt ut for nærmere ettersyn og eventuell oppretting.

Verdsettingen av de såkalte beholdningsvarene er også utført på DEUCE etter en priskatalog som ble revidert fra måned til måned. I tillegg har en på maskinen tatt kontroll på om husholdningene har registrert større lageropplegg enn kjøp av vedkommende vare. I den utstrekning en har støtt på slike tilfelle, er kortene blitt tatt ut og rettet opp.

IX Nærmere om registreringsmetoden. Endelig valg av metode ved bearbeidningen av oppgavene

Foran har en kort gjort greie for opplegget for registrering av såvel kjøp som forbruk av en del nærmere spesifiserte varer. Med et representativt utvalg av husholdninger og feilfri registrering skulle forskjellen mellom kjøpstall og forbrukstall svare til netto lagerendring. For husholdningene samlet og for året under ett er det normalt liten grunn til å regne med endring i beholdningene av de nevnte varene. Teoretisk skulle derfor de to registreringsprinsippene gi samme resultat.

I praksis må en imidlertid regne med avvik som i første rekke skyldes måle- og minnefeil. En kan gå ut fra at disse feilkildene gjør seg gjeldende med forskjellig styrke for de ulike varer.

Ved denne undersøkelsen hadde en ved hjelp av DEUCE langt større muligheter enn før til å ta rask og effektiv kontroll på dette.

for de ulike brenselsslag, har en gitt et oversiktlig bilde av forbruket.

Tabell 3. Brensel. Registrert kjøp i prosent av registrert forbruk.

	1. kvartal	2. kvartal	3. kvartal	4. kvartal	Alle kvartal
Kull					
Verdiforbruk	100,0	100,0	100,0	85,5	60,1
Mengdeforbruk	100,0	100,0	100,0	82,4	73,0
Koks					
Verdiforbruk	100,0	100,0	100,0	91,3	74,4
Mengdeforbruk	100,0	100,0	100,0	92,9	77,4
Ved					
Verdiforbruk	100,0	31,0	471,8	36,4	30,9
Mengdeforbruk	100,0	31,0	488,3	44,1	41,6
Fatror					
Verdiforbruk	100,0	100,0	100,0	81,5	83,7
Mengdeforbruk	100,0	100,0	100,0	88,4	86,6
Olje					
Verdiforbruk	100,0	100,0	100,0	155,0	108,2
Mengdeforbruk	100,0	100,0	100,0	106,8	109,2
I alt					
Verdiforbruk	100,0	30,6	489,6	55,9	49,7
Mengdeforbruk	100,0	34,4	500,0	90,4	77,0

Utsatt for offentlig godkjenning av Statistisk sentralbyrå. Tall for forbruk er svært små.

Tabellen viser klart at den teoretiske forutsetningen om likhet i resultatene etter kjøp og forbruk er i mange tilfelle ikke oppfylt. For alle brenselsslag under ett utgjør den verdien av kjøpet bare halvparten av den registrerte verdien av forbruket. I 2. kvartal har ikke vært tilstrekkelig til å oppveie lagerreduksjonen i de andre kvartalene. Det er tydelig at det må ha forekommet betydelige feil i registreringen av kjøp eller forbruk eller begge deler. Av tallene for de enkelte brenselsslag går det fram at forskjellen mellom kjøp og forbruk ikke er fullt så stor når det gjelder mengdene. Noe av verdiavviket kan skyldes en utilstrekkelig verdsettning i Byrådet av brensel tatt fra beholdning. Dette gjelder i det all vesentlige i mengdene, ikke i prisene. Det er spesielt registreringen av vedforbruket som viser seg å være problematisk. Her er kjøpstallene så lave som 30 prosent av forbrukstallene for verdien og 40 prosent for mengdene.

Det hæfter sikkert feil ved begge registreringsmetodene - noe en som nevnt var klar over på forhånd. Dette er imidlertid første gangen at en i en norsk undersøkelse har fått tallfestet hvor uhyre vanskelig det kan være å skaffe pålitelige oppgaver for brensel når en gjør bruk av en forholdsvis kort observationsperiode.

Byrådet har av to grunner valgt å legge kjøpsprinsippet til grunn for brenselstallene i tabellverket.

1. Husholdningene vil trolig sjelden glemme å føre inn i regnskapsboken så vidt store utlegg som kjøp av brensel vanligvis representerer. Et visst unntak må en rimeligvis gjøre for egenprodusert brensel, som etter reglene skulle noteres både som kjøp og naturalinntekt.
2. Kjøpstallene gir godt samsvar med nasjonalregnskapets beregninger av det totale forbruk av brensel i private husholdninger. Like ens gir kjøpstallene forholdsvis bra samsvar med forbrukstallene i tidligere forbruksundersøkelser.

Den konklusjon en må trekke av forbrukstallene for brensel er at en i stor utstrekning har fått inn målefeil, kanskje spesielt i samband med beholdningsoppgavene. Disse målefeilene må ha gitt seg utslag i en systematisk overvurdering av forbruket. Etter instruksjonen skulle husholdningene gi oppgaver over beholdningene den første og den siste dagen i undersøkelsesperioden. Det er tenkelig at disse oppgavene er blitt gitt på slump. Ubetydelig vedforbruk kan eksempelvis lett ha blitt til en halv favn.

Tabell 4 gir en oversikt over relasjonene kjøp - forbruk for beholdningsvarene innen matvaresektoren. Totalt registrert kjøp av disse varene er i verdi om lag 20 prosent mindre enn registrert verdi av forbruket. Jamføring av kjøp i prosent av forbruk for henholdsvis verdi og mengde viser at en også for matvarene i en viss grad har verdsatt forbruk tatt fra beholdning for høyt.

Tabell 4. Matvarer. Registrert kjøp i prosent av registrert forbruk.

Vareslag	Kjøp i pct. av forbruk Verdi	Kjøp i pct. av forbruk Mengde
Ferskt svinekjøtt - stek, koteletter, ribbe, kam	87,5	87,4
Ferskt fløsk, bog, bryst	63,3	66,0
Skinke, hel	37,1	42,0
Saltet og røykt fløsk	40,4	37,5
Storfe i hel vekt	89,3	98,2
Gris i hel vekt	321,1	329,3
Kjøtt- og fleskehermetikk	48,4	46,8
Fiskehermetikk (fiskeboller, -kaker)	88,6	88,1
Annen fiskehermetikk	94,6	95,8
Poteter	83,3	88,6
Hodekål, spisskål, rosenkål	96,3	98,9
Blomkål	99,0	99,2
Kålrot	104,7	114,6
Gulrøtter	92,5	102,6
Agurker	100,3	100,4
Rødbeter	75,2	99,3
Epler og pærer	86,9	96,0
Hermetisk ananas og fersken	70,3	69,7
Annen hermetisk frukt	12,6	10,3
Hermetiske og frosne bær	13,5	29,8
I alt	80,3	

For kjøtt og fleisk er det store forskjeller mellom registrert kjøp og registrert forbruk. Tallet for f.eks. gris i hel vekt viser kjøpstall som er over 2 ganger så stort som verdien av forbruket. Det skyldes at innkjøpt gris i hel vekt blir "laget opp". Ser en fleskeproduktene under ett, finner en at forholdet kjøp - forbruk er 0,77 for verdien og 0,89 for kvantum. Relasjonene for postene "annen hermetisk frukt" og "hermetiske og frosne bær" er langt fra bra, men her må en ta i betraktning at de absolutte tallene er svært små.

Selv om forholdet kjøp - forbruk er atskillig bedre for matvarer enn for brensel, er det tydelig at en må regne med store feilmarginer også ved registreringen av matvarene. Ventelig er det målsfeil i samband med beholdningsoppgavene som er den vesentligste årsaken til skjevheten i forholdet kjøp - forbruk. Av denne grunn har Byrådet med unntak for noen få varer (se nedenfor) valgt å nytte kjøpstallene også for matvarene.

For poteter, syltetøy og saft (de to sistnevnte varene er ikke med i tabell 4) har en valgt forbrukstallene. Spesielt for poteter skulle instruksen til regnskapsførerne og den etterfølgende revisjon gi en viss garanti for bra oppgaver. Med disse unntakene er tallene for mat og brensel i tabellverket basert på kjøpsprinsippet. Det er altså husholdningenes faktiske utlegg i granskingsperioden som er blitt registrert. Samme prinsipp er for det meste¹⁾ nyttet også for andre varer og tjenester.

X. Oppslutningen om undersøkelsen. Framgangsmåten ved korreksjon for frafallet

Av de uttrukne hovedhusholdninger fikk Byrådet regnskaps- eller intervjuoppgaver fra 73,6 prosent. Opplysningene fra 151 husholdninger var mangelfulle og måtte kasseres. Den effektive oppslutning av hovedhusholdninger har vært 70,5 prosent. En har fått inn særskilte oppgaver fra hjemmeværende barn med egen inntekt og fra enslige losjerende hos de uttrukne familiene.

Tabell 5 gir en oversikt over den prosentvise oppslutning etter sosialgrupper og områder. Losjerende er holdt utenfor i denne oppstillingen.

1) Den fulle verdi av varer tatt på kreditt er tatt med allerede ved leveringen til husholdningen. Leveranseprinsippet er følgelig lagt til grunn i de tilfellene.

Tabell 5. Effektiv oppslutning etter sosialgrupper og områder. Relative tall.

	Alle utvalgs- kommuner	Bygder Pct.	Byer Pct.	Etter handelsfelt ¹⁾				
				Østre Pct.	Søndre Pct.	Vestre Pct.	Midtre Pct.	Nordre Pct.
Selvst. nærings- drivende	71,0	73,5	68,0	70,1	84,3	79,4	67,0	51,6
Lønnstakere	73,1	74,3	71,6	74,6	67,9	77,3	72,3	58,1
Komb. næringsdr./ lønnstakere	72,3	73,1	64,7	83,9	57,1	77,4	80,8	54,7
Pensjonister/ikke yrkesvirksomme	53,0	51,9	54,1	55,0	55,4	57,8	49,2	33,3
Alle sosialgrupper	70,5	72,0	68,6	71,2	68,8	75,7	69,5	53,8

1) Avgrensingen av utvalgskommunene etter handelsfelt er gitt i vedlegg 1.

Sosialgruppene imellom skiller gruppen "pensjonister, ikke yrkesvirksomme" seg ut med noe dårligere oppslutning. Når det gjelder områdene, står nordre handelsfelt i en særstilling med en deltakingsprosent på knapt 54.

Variierende frafallsprosent mellom de forskjellige inntekts-, familie- og sosialgrupper er av betydning for den vekt hver enkelt utvalgshusholdning får i sumtallene. Den skjevhet som oppstår av denne grunn, kan en korrigere for på flere måter.

Byrådet valgte å hente inn opplysninger fra likningsmyndighetene om inntekt og familiens størrelse for de husholdninger som ikke ville gi oppgaver til forbruksundersøkelsen. Fordelingen av de ikke-deltakende husholdningene etter disse kjennemerkene er vist i tabell 6 a og 6 b.

Tabell 6 a. Tallet på utvalgshusholdninger som en ikke fikk forbruksoppgaver fra - etter bruttoinntekt og skattekasse. Alle utvalgskommuner unntatt dem i nordre handelsfelt.

Bruttoinntekt kr.	Skattekasse							Alle skatte- klasser
	1	2	3	4	5	6 og høyere		
0 - 3 000	32	11	21	7	1	-	72	
3 100 - 7 000	56	34	37	29	9	1	166	
7 100 - 9 000	30	16	14	11	2	3	76	
9 100 - 13 000	48	56	41	38	13	10	206	
13 100 - 17 000	20	55	49	42	16	12	194	
17 100 - 21 000	13	35	28	26	11	5	118	
21 100 - 25 000	3	22	20	27	12	3	87	
25 100 - 30 000	3	15	22	18	11	3	72	
30 100 og høyere	5	23	22	28	17	10	105	
Alle inntektstrinn	210	267	254	226	92	47	1 096	

Tabell 6 b. Tallet på utvalgshusholdninger som en ikke fikk forbruksoppgaver fra - etter bruttoinntekt og skatteklasser. Utvalgskommunene i nordre handelsfelt.

Bruttoinntekt kr.	Skatteklasser						6 og høyere	Alle skatteklasser
	1	2	3	4	5			
0 - 3 000	2	4	4	1	-	-	11	
3 100 - 7 000	7	8	9	4	-	5	33	
7 100 - 9 000	2	-	1	2	1	5	11	
9 100 - 13 000	-	9	9	9	4	8	39	
13 100 - 17 000	1	8	5	12	7	6	39	
17 100 - 21 000	-	2	1	-	2	4	9	
21 100 - 25 000	-	-	-	1	1	3	5	
25 100 - 30 000	-	1	2	1	-	1	5	
30 100 og høyere	1	1	-	2	1	2	7	
Alle inntektstrinn	13	33	31	32	16	34	159	

Korreksjonsmåten en har nyttet, bygger på forutsetningen om at forbruks sammensetningen gjennomgående er lik for husholdninger innen samme inntekts- og familiegruppe enten disse husholdninger har vært oppgavegivere til forbruksundersøkelsen eller ikke. Under korrigeringen har en ikke tatt omsyn til om oppgavene var gitt i form av regnskap eller intervju. En nærmere granskning av tallene viste nemlig ingen utsagnskraftig forskjell mellom regnskaps- og intervjuoppgaver.

På grunn av det store frafallet i nordre handelsfelt ble korrigeringen gjort særskilt for dette handelsfeltet.

XI. Oversikt over omfanget og sammensetningen av husholdningene

Husholdningsmassen i Forbruksundersøkelsen 1958 har - etter korreksjon for frafall - en størrelse og sammensetning som er vist i noen tabeller i det følgende:

Tabell 7. Husholdningene (inkl. enslige losjerende) etter tallet på personer i husholdningen og handelsfelt.

Handelsfelt	Østre	Søndre	Vestre	Midtre	Nordre	Alle handelsfelter
Tallet på personer i husholdningen						
1	431	35	144	66	34	710
2	709	68	193	119	82	1 171
3	624	64	186	128	72	1 074
4	544	92	206	132	80	1 054
5	182	54	129	79	57	501
6 og flere	72	23	70	50	68	283
Alle fam. størrelser	2 562	336	928	574	393	4 793

En jamføring med Folketellingen 1950 av den prosentvise sammensetning av husholdningene etter tallet på personer, går fram av tabell 8.

Tabell 8. Prosentvis sammensetning av husholdningene etter familiestørrelse.

	Tallet på personer						I alt
	1	2	3	4	5	6 og flere	
Forbruksundersøkelsen 1958	14,8	24,4	22,4	22,0	10,5	5,9	100,0
Folketellingen 1950	17,8	24,6	23,9	18,5	8,9	6,3	100,0

Folketellingens tall i tabellen gjelder husholdninger utenom jordbruk, skogbruk, fiske og fangst. Derimot inkluderer tallene fra folketellingen husholdninger med ene- eller hovedinntekt fra alderstrygd (som ikke er med i forbruksundersøkelsen).

Etter Forbruksundersøkelsen 1958 er det 3,09 personer pr. husholdning, mens gjennomsnittlig husholdningsstørrelse etter Folketellingen 1950 (med samme korreksjon som foran), er 3,00 personer.

Etter familietype og hovedpersonens alder har husholdningsmassen den sammensetningen som er vist i tabell 9.

Tabell 9. Tallet på husholdninger etter familietype og hovedpersonens alder.

Familietype	Hovedpersonens alder	Under 30 år	30-39 år	40-49 år	50 år og over	Alle aldersgrupper
Enslig uten barn		31	59	89	530	709
Ektepar uten barn		44	97	174	790	1 105
Ektepar med 1 barn		79	260	285	398	1 022
Ektepar med 2 barn		51	345	390	219	1 005
Ektepar med 3 barn		21	152	225	70	468
Ektepar med 4 eller flere barn		-	71	132	50	253
Andre husholdninger		13	43	57	118	231
Alle husholdninger		239	1 027	1 352	2 175	4 793

Målt etter hovedpersonens alder har en for husholdningene under ett følgende prosentvise fordeling:

Under 30 år	30-39 år	40-49 år	50 år og over	Alle aldersgrupper
5,0	21,4	28,2	45,4	100,0

Fordelingen av husholdningene etter sosialgrupper viser at i over 70 prosent av husholdningene har hovedpersonen sin inntekt fra lønt arbeid. Bortimot femteparten av husholdningene har inntekten fra selvstendig næringsvirksomhet

eller selvstendig næringsvirksomhet kombinert med lønt arbeid. I resten av husholdningene (9,4 prosent) hører hovedpersonen til gruppen "pensjonist/ikke yrkesvirksom". Tabell 10 gir nærmere opplysninger om den prosentvise fordelingen av husholdningene etter sosialgruppe og handelsfelt.

Tabell 10. Husholdningene etter sosialgruppe og handelsfelt. Relative tall.

Sosialgruppe	Handelsfelt						Alle handelsfelter
	Østre	Søndre	Vestre	Midtre	Nordre		
Selvstendig næringsdr. .	12,3	14,6	17,2	14,4	15,0	13,9	
Arbeidere	49,0	57,4	51,1	52,6	44,8	50,1	
Funksjonærer	24,8	15,2	18,1	19,2	17,8	21,6	
Komb. næringsdr./lønnstakere	3,7	2,7	4,9	6,1	13,7	5,0	
Pensjonister/ikke yrkesvirksomme	10,2	10,1	8,7	7,7	8,7	9,4	
Alle sosialgrupper	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	

Av tabell 11 går det fram at en ikke har like mange oppgaver for hver måned. Dårligst representasjon har en for juli, noe som nok har sammenheng med at denne måneden er en typisk feriemåned.

Tabell 11. Husholdningene etter oppgavemåned og sosialgruppe.

Måned	Sosialgruppe	Selvst. næringsdrivende	Arbeidere	Funksjonærer	Komb. næringsdr./lønnstakere	Pensjonist/ikke yrkesvirksom	Alle sosialgrupper
Januar		62	197	85	7	31	382
Februar		55	232	83	6	33	409
Mars		49	236	96	2	44	427
April		65	201	92	22	33	413
Mai		69	193	87	25	33	407
Juni		55	192	61	28	38	374
Juli		44	161	55	32	22	314
August		56	190	94	22	28	390
September ...		46	206	78	32	47	409
Oktober		55	199	93	20	63	430
November		53	202	108	25	44	432
Desember		55	192	103	18	38	406
Hele året ...		664	2 401	1 035	239	454	4 793

Tabell 12 gir en oversikt over fordelingen av de hjemmeværende barna som en har fått særskilte forbruksoppgaver for.

Tabell 12. Hjemneværende barn etter inntekt og handelsfelt. Lønnstakere.

Motiverende inntekt kr. pr. måned	Handelsfelt	Østre	Søndre	Vestre	Midtre	Nordre	Alle handelsfelter
0 - 249		4	-	-	-	-	4
250 - 549		63	6	24	25	2	120
550 - 849		66	4	29	9	5	113
850 - 1 149		46	7	21	10	6	90
1 150 - 1 449		25	3	4	5	-	37
1 450 og høyere		15	1	4	-	2	22
Alle inntektsgrupper		219	21	82	49	15	386

XII Noen kommentarer til grupperingen av materialet

Tabellene i dette heftet gir oversyn bare over hovedgruppene av de forskjellige utgifts- og inntektsposter. For enkelte av gruppene er det nødvendig å si noe om hva de omfatter.

Boligposten omfatter utenom vanlig husleie også vedlikeholdsutgifter, rente- og forsikringsutgifter og skatter og avgifter på boligen. Avdrag på lån på boligen er tatt med under "kontraktsmessig sparing". Større påkostninger på boligen er regnet som realinvestering og er ført under "annen sparing".

"Transportutgifter" inkluderer utgifter til egne transportmidler. Foruten utgifter til drift og vedlikehold, omfatter gruppen også skatter, avgifter og forsikringer på befordringsmiddel. Det samme gjelder leie av garasje. Reiseutgifter i samband med ferier går inn under "andre utgifter".

Under "fornøyelser, radio, sport" er blant annet tatt med kringkastingsgebyr, fotoutstyr, framkalling og kopiering av film og all slags leketøy.

Under gruppen "forenings- og forsikringsutgifter" bør en merke seg at livsforsikringspremier ikke er med. Slike premier er med under "kontraktsmessig sparing".

"Skatter og trygdepremier" omfatter all direkte skatt til stat og kommune (også eventuell restskatt for 1957 og eventuelle etterliknede skatter for tidligere år).

Tallene under spare- og formuesreduksjonspostene er netto. Gruppene er framkommet slik: Brutto kontraktsmessig sparing minus brutto kontraktsmessig formuesreduksjon = netto kontraktsmessig sparing, dersom differansen er positiv. Er differansen negativ, har en netto kontraktsmessig formuesreduksjon. Tilsvarende gjelder for "annen sparing, netto" og "annen formuesreduksjon, netto".

Utenom livsforsikringspremiene består brutto kontraktsmessig sparing av pensjonsinnskott og avdrag på lån (inklusive avbetaling på varer tatt på kreditt). Mottatt pensjon og livsforsikring og låneopptak (inklusive ubetalte beløp i

samband med kredittkjøp) er de viktigste postene under brutto kontraktmessig formuesreduksjon.

Annen brutto sparing omfatter alle andre spareposter enn dem som er nevnt under brutto kontraktmessig sparing. I første rekke dreier det seg om øking av kontantbeholdning, innskott i bank og realinvesteringer. Under annen brutto formuesreduksjon (den andre av komponentene for å finne "annen sparing, netto" eller "annen formuesreduksjon, netto") er minking av kontantbeholdning og uttak av bank de viktigste postene.

Den enkelte husholdning innenfor gruppene lønnstakere (arbeidere og funksjonærer) og pensjonister/ikke yrkesvirksomme er gruppert etter sin motiverende inntekt som er definert slik: Inntekt (alle arter) + eventuell netto formuesreduksjon i alt. Både netto spare- og formuesreduksjonstall i tabellene er imidlertid framkommet ved saldering innenfor de ulike familie- og inntektsgrupper (ikke på husholdning). Av denne grunn vil en i noen tilfelle støte på gruppegjennomsnitt for inntekt + netto formuesreduksjon som faller under laveste grense for motiverende inntekt i vedkommende gruppe.

Husholdningene i gruppen selvstendig næringsdrivende som en mangler inntektsoppgaver for, er gruppert etter totalutgiften i måneden.

I tabellene I-IX er hjemmeværende, voksne barns forbruksoppgaver slått sammen med foreldrenes. Enslige losjerende er også tatt med i disse tabellene og er regnet som egne husholdninger. I tabellene X og XI vil en dessuten finne forbruksutgiftene særskilt for hjemmeværende barn og enslige losjerende.

I de tilfelle da en hjemmeværende, voksen s nn eller datter med egen inntekt har nektet å delta som oppgavegiver, mens en har fått forbruksoppgaver fra resten av husholdningen, har en via forbruksenhetene beregnet vedkommende sønns eller datters andel av matvareutgiften og gjort fradrag for denne. Dermed har en oppnådd at alle utgiftsgruppene (mat, klær og skotøy osv.) i prinsippet refererer seg til det samme tallet på personer.

Samme framgangsmåten har en gjort bruk av overfor losjerende med kosten hos hovedhusholdningen. Det beregnede matvareforbruket til den losjerende er trukket fra i matvareoppgavene til hovedhusholdningen.

Tabell I viser sammensetningen av utgiftene til lønnstakere i de forskjellige familie- og inntektsgrupper. Tabell II gir en oversikt over forbruket til selvstendig næringsdrivende etter utgiftsgrupper. For denne sosialgruppen tillater ikke materialet noen oppsplitting på familiegrupper.

I tabellene III og IV er lønnstakerne splittet på henholdsvis arbeidere og funksjonærer. Forbruket til gruppen pensjonister/ikke yrkesvirksomme er vist i tabell VI. Ved siden av forbruksutgiftene har en i disse tabellene også trukket inn inntekt, netto sparing og netto formuesreduksjon.

Hensikten med tabell VII er å jamføre forbruksstrukturen i de forskjellige deler av landet. Til dette har en valgt en bestemt familie- og inntektsgruppe.

For sosialgruppene under ett er det i tabell VIII vist hvordan utgiftene fordeler seg over kvartalene.

Hovedsynspunktet i tabell IX har vært å vise eventuelle ulikheter i forbruksstrukturen etter alderen til hovedpersonen i husholdningen.

De to siste tabellene (X og XI) gir et oversyn over forbruket til biholdningene, dvs. enslige losjerende og hjemmевærende barn. Tabell X gir tall særskilt for bygder og byer, mens tabell XI skiller mellom forbruket hos kvinner og hos menn. Sistnevnte tabell inneholder også tall for forbruket i hovedhusholdninger med bare 1 person (enker, enkemenn, enslige fraskilte eller ugifte - alle med egen leilighet).

For å lette oversikten inneholder tabellene prosenttall. Av omsyn til jamføringen er prosentene i alle tabellene regnet av **t o t a l u t g i f t e n e** (forbruksutgifter i alt + direkte skatter).

XIII Noen kommentarer til resultatene

I dette avsnittet skal en gi noen kommentarer til hovedresultatene av denne undersøkelsen.

Tabell 13 viser sammensetningen av forbruket i de ulike sosialgrupper og i massen av husholdninger under ett.

I de fleste gruppene går om lag tredjeparten av totalutgiftene til mat. Absolutt er matvareutgiften størst blant husholdninger som har sin inntekt både fra selvstendig næringsvirksomhet og vanlig lønt arbeid. Dette har sammenheng med at det gjennomsnittlige tallet på personer pr. husholdning er størst i denne gruppen (3,91 mot 3,09 for alle husholdninger uansett sosialgruppe).

Jamført med tidligere forbruksundersøkelser viser posten "skatter og trygdepremier" betydelig høyere tall. En må imidlertid være merksam på at undersøkelsen denne gang omfatter flere og videre befolkningsgrupper enn før. Blant annet spiller det en viss rolle at en nå, i motsetning til tidligere, har med hjemmевærende voksne barn og enslige losjerende personer som liknes i skatteklasser 1 og som derfor får de minste fradrag både ved kommune- og statskattelikningen. Videre registrerer tallene i en viss utstrekning også virkningen av overgangen til skatt av årets inntekt.

En merker seg også utgiftene til klær og skotøy. Sosialgruppene imellom varierer prosentandelen for denne posten fra 9,3 til 11,4 med et totalgjennomsnitt på 10,0. I forbruksundersøkelsen for industriarbeidere (1951-52) var det tilsvarende forholdstallet 14,5, for høyere funksjonærer (1952-53) 12,0, for jordbrukere (1954) 13,4 og for fiskere (1954) 14,6. Undersøkelsen i 1958 tyder således på at utgiftene til klær og skotøy legger beslag på en mindre del av totalutgiftene enn før.

Utgiften til bolig (inklusive lys og brensel) tar gjennomgående en tiendedel av totalutgiftene. Høyest er andelen blant pensjonister/ikke yrkesvirksomme (14,4).

Tabell 14. Utgiftene til mat - etter familiestørrelse og inntekt. Lønnstakere i alt.

Familiestørrelse	Inntektsgrupper									
	0	250	550	850	1150	1450	1750	2050	2350	Alle
	Kr. pr. måned									
	249	549	849	1149	1449	1749	2049	2349	og høyere	inntektsgrupper
Utgift i kr. pr. måned										
Alle lønnstakerhusholdninger...	73	204	266	351	401	433	469	498	606	401
Av disse:										
Enslige 1)	52	170	185	227	225	246	282	387	243	204
Ektepar uten barn.	-	217	282	320	360	377	391	408	504	357
Ektepar med 1 barn under 10 år	149	234	305	349	369	423	426	464	455	374
Ektepar med 2 barn begge under 10 år	-	239	293	377	424	418	468	585	580	428
Ektepar med 3 barn alle under 15 år	-	-	352	432	471	551	490	516	644	487
Ektepar med 4 eller flere ikke-selv-forsørgede barn	-	355	396	464	482	529	622	581	675	507
Prosent av totalutgiftene										
Alle lønnstakerhusholdninger...	59	49	41	38	35	31	28	25	21	31
Av disse:										
Enslige 1)	46	42	30	26	20	18	18	19	8	24
Ektepar uten barn.	-	54	42	35	31	28	23	21	19	28
Ektepar med 1 barn under 10 år	-	53	46	39	33	30	25	23	17	30
Ektepar med 2 barn begge under 10 år	-	50	43	41	36	29	30	28	19	31
Ektepar med 3 barn alle under 15 år	-	-	53	45	41	37	29	29	24	36
Ektepar med 4 eller flere ikke-selv-forsørgede barn	-	69	57	47	40	34	40	30	24	37

1) Hjemneværende voksne barn er ikke med.

Tabell 14 gir en nærmere oversikt over matvareutgiftenes variasjon - både absolutt og i forhold til totalutgiftene - etter visse familie- og inntektsgrupper blant lønnstakerhusholdninger. Matvareprosenten stiger med stigende familiestørrelse og faller med stigende inntekt.

Tabell 15. Utgiftene til klær og skotøy - etter familiestørrelse og inntekt. Lønnstakere i alt.

Innteksgrupper Kr.pr.måned	0	250	550	850	1150	1450	1750	2050	2350	Alle og høyere inntekts- grupper
Familiestørrelse	249	549	849	1149	1449	1749	2049	2349		
Utgift i kr. pr. måned										
Alle lønnstaker- husholdninger ..	9	43	60	81	108	154	192	206	293	132
Av disse:										
Enslige 1)	11	54	61	78	112	210	211	332	100	88
Ektepar uten barn.	-	20	39	68	89	117	151	145	260	104
Ektepar med 1 barn under 10 år	-	19	59	80	101	124	202	173	177	110
Ektepar med 2 barn begge under 10 år	-	68	68	86	111	141	160	212	187	124
Ektepar med 3 barn alle under 15 år	-	-	103	105	98	181	298	141	300	155
Ektepar med 4 eller flere ikke-selv- forsørgede barn	-	49	50	120	183	226	194	248	292	173
Prosent av total- utgiftene										
Alle lønnstaker- husholdninger ..	7	10	9	9	9	11	12	10	10	10
Av disse:										
Enslige 1)	10	13	10	9	10	15	14	17	3	10
Ektepar uten barn	-	5	6	7	8	9	9	7	10	8
Ektepar med 1 barn under 10 år	-	4	9	9	9	9	12	9	7	9
Ektepar med 2 barn begge under 10 år	-	14	10	9	10	10	10	10	6	9
Ektepar med 3 barn alle under 15 år	-	-	16	11	8	12	18	8	11	11
Ektepar med 4 eller flere ikke-selv- forsørgede barn	-	10	7	13	16	15	12	13	10	13

1) Se note tabell 14.

Prosentandelen for klær og skotøy viser ifølge tabell 15 liten variasjon med inntekten. Når en ser bort fra husholdninger med bare en person, har imidlertid variasjonen med familiestørrelse stort sett den samme karakter som en finner for matvarene (tabell 14).

Tabell 16 gir et sammendrag av forbrukssammensetningen til bihusholdningene og til hovedhusholdninger med bare 1 person. Forbrukssammensetningen blant de sistnevnte skiller seg atskillig ut fra sammensetningen av forbruket hos hjemneværende barn.

Tabell 16. Sammensetningen av forbruket i hovedhusholdninger med 1 person og i bihusholdninger.

	Hovedhusholdninger med 1 person	Enslige losjerende	Bihusholdninger		
			I alt	Menn	Kvinner
Tallet på personer pr. husholdning	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00
Tallet på forbruksenheter pr. husholdning	0,87	0,91	0,91	1,00	0,83
Utgift i kr. pr. måned:					
Mat og bolig	297,37	247,46	187,71	204,41	169,19
Alkoholholdige drikkevarer	10,17	9,55	5,75	9,93	1,11
Tobakk	15,13	14,60	15,72	21,63	9,17
Møbler og utstyrvarer	37,18	13,99	19,91	12,18	28,48
Renhold	8,67	5,71	1,42	1,08	1,81
Klær og skotøy	92,71	73,01	103,11	85,78	122,34
Personlig pleie	11,85	9,45	11,34	4,77	18,64
Helsepleie	16,30	7,18	10,37	8,31	12,65
Transport	36,72	137,97	72,50	100,79	41,12
Fornøyelser, radio, sport	22,78	22,74	33,43	41,37	24,63
Aviser, bøker, utdanning	14,97	8,29	12,09	11,64	12,58
Forenings- og forsikringsutgifter	8,52	4,93	5,57	6,23	4,83
Skatter og trygdepremier	206,72	167,73	164,92	180,69	147,43
Andre utgifter	80,21	57,50	52,54	56,46	48,17
Utgift i alt	859,30	780,11	696,38	745,27	642,15
Relative tall					
Mat og bolig	34,6	31,7	26,9	27,4	26,3
Alkohol og tobakk	2,9	3,1	3,1	4,2	1,6
Møbler og utstyrvarer.	4,3	1,8	2,9	1,7	4,4
Klær og skotøy	10,8	9,4	14,8	11,5	19,1
Personlig pleie	1,4	1,2	1,6	0,6	2,9
Helsepleie	1,9	0,9	1,5	1,1	2,0
Transport	4,3	17,7	10,4	13,5	6,4
Skatter og trygdepremier	24,1	21,5	23,7	24,3	23,0
Andre utgifter	15,7	12,7	15,1	15,7	14,3
Utgift i alt	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Utgiftene til mat og bolig utgjør en betraktelig større del av totalutgiftene hos hovedhusholdninger med bare 1 person enn hos hjemneværende barn, mens utgiftene til transport (inkl. anskaffelse av bil, båt og sykkel) og klær og skotøy er relativt mindre.

Forbruksstrukturen til enslige losjerende er derimot forholdsvis lik forbrukssammensetningen til hjemmeværende barn. De førstnevnte bruker noe mer, ca. 5 prosent av totalutgiftene, til mat og bolig og tilsvarende mindre til klær og skotøy enn de sistnevnte.

Forbrukstallene for mannlige og for kvinnelige hjemmeværende barn har atskillig interesse. I forhold til totalutgiftene bruker kvinnene bortimot dobbelt så mye til klær og skotøy som mennene. De bruker også relativt mer til personlig pleie og helsepleie enn mennene. Utgiftene til alkoholholdige drikkevarer, tobakk og transport er noe større for menn enn for kvinner. Mens de mannlige hjemmeværende barn bruker 4,2 prosent av totalutgiftene til alkohol og tobakk, går bare 1,6 prosent av kvinnenes totalutgifter til de samme postene. For transportposten er de tilsvarende prosenttallene henholdsvis 13,5 prosent og 6,4 prosent.

Mannlige hjemmeværende barn betaler litt over kr. 200 pr. måned for å bo hjemme (mat og bolig), mens de kvinnelige hjemmeværende barn, som har noe mindre inntekt, betaler om lag kr. 170. Ifølge tabell XI i tabellverket bruker mannlige losjerende kr. 284 pr. måned til mat og bolig, mens det til de samme postene går kr. 214 hos de kvinnelige losjerende.

Tabell III (forts.). Inntekt og utgift pr. husholdning i kr. pr. måned etter familie- og inntektsgrupper . Arbeidero.

	Ektepar med 2 barn, begge under 10 år								I alt
	Inntektsgrupper kr. pr. måned								
	250- 549	550- 849	850- 1149	1150- 1449	1450- 1749	1750- 2049	2050- 2349	2350 og over	
Tallet på pers.pr.husholdn.	4,00	4,00	4,00	4,00	4,00	4,00	4,00	4,00	4,00
Tallet på forbruksen. pr. husholdn.	2,86	2,93	2,85	2,83	2,79	2,88	2,66	2,77	2,84
Inntekt i kr. pr. måned									
Arbeidsinntekt	402,44	536,09	942,81	1 088,62	1 429,41	1 547,37	1 997,52	2 184,85	1 137,36
Trygder og stønader	-	103,93	21,29	43,87	21,36	20,29	57,67	80,00	36,28
Annen inntekt	-	15,18	12,98	85,17	60,25	101,67	25,83	96,54	50,81
Inntekt i alt	402,44	655,20	977,08	1 217,66	1 511,02	1 669,33	2 081,02	2 361,39	1 224,45
Kontraktm. formuesred., netto	-	14,61	-	-	3,73	6,48	-	-	-
Annen formuesreduksjon, netto	58,75	7,84	4,35	10,30	-	-	-	611,99	5,28
Inntekt + netto formuesred.	461,19	677,65	981,43	1 227,96	1 514,75	1 675,81	2 081,02	2 973,38	1 229,73
Utgift i kr. pr. måned									
Matvarer	246,36	279,20	367,05	433,26	400,33	477,79	507,55	512,46	400,73
Alkoholholdige drikkevarer	-	-	3,30	4,39	8,07	9,94	8,13	21,12	5,33
Tobakk	25,80	20,72	25,65	25,79	30,96	29,42	17,34	55,22	27,29
Bolig	-	17,50	51,75	90,98	107,40	249,21	230,12	743,18	115,32
Lys og brensel	-	31,60	43,36	53,29	69,64	36,86	30,03	78,21	48,27
Möbler og utstyrsvare	21,12	103,51	26,03	46,39	109,66	138,44	54,96	35,76	58,98
Renhold	4,70	8,41	11,93	15,11	16,63	12,90	15,44	15,72	13,40
Klær og skotøy	56,73	66,05	92,20	113,23	131,59	116,38	330,42	115,68	110,83
Personlig pleie	3,89	5,99	14,18	15,77	17,23	8,99	17,16	29,50	14,47
Helsepleie	8,45	13,58	17,48	23,20	26,62	27,39	41,71	28,49	21,84
Transport	36,38	29,82	45,12	35,16	76,56	116,60	182,05	73,59	56,04
Fornøyelser, radio, sport ..	0,33	8,50	15,54	33,63	16,97	12,61	32,33	449,14	37,24
Aviser, bøker, utdanning ...	2,33	4,77	8,68	19,46	46,35	13,19	16,50	47,53	18,65
Leid hjelp til hjemmet	-	0,18	1,52	1,69	14,71	3,65	-	12,94	3,79
Forenings- og forsikr.utg. .	7,67	8,66	9,41	15,22	12,12	16,50	30,75	49,75	14,17
Skatter og trygdepremier ...	32,71	56,55	155,01	190,18	289,09	230,37	414,45	543,04	202,18
Andre utgifter	14,72	22,61	28,53	43,57	51,55	40,95	52,58	153,67	41,06
Utgift i alt	461,19	677,65	916,74	1 160,32	1 425,48	1 541,19	1 981,52	2 965,00	1 189,59
Kontraktmessig sparing, netto	-	-	64,69	67,64	-	-	32,90	8,38	40,14
Annen sparing, netto	-	-	-	-	89,27	134,62	66,60	-	-
Utgift + netto sparing	461,19	677,65	981,43	1 227,96	1 514,75	1 675,81	2 081,02	2 973,38	1 229,73

Relative tall									
Matvarer	53,4	41,2	40,0	37,3	28,1	31,0	25,6	17,3	33,7
Alkoholholdige drikkevarer .	-	-	0,4	0,4	0,5	0,6	0,4	0,7	0,4
Tobakk	5,6	3,1	2,8	2,2	2,2	1,9	0,9	1,9	2,3
Bolig	-	2,6	5,7	7,8	7,5	16,2	11,6	25,1	9,7
Lys og brensel	-	4,7	4,7	4,6	4,9	2,4	1,5	2,6	4,1
Möbler og utstyrsvare .	4,6	15,3	2,8	4,0	7,7	9,0	2,8	1,2	5,0
Renhold	1,0	1,2	1,3	1,3	1,2	0,8	0,8	0,5	1,1
Klær og skotøy	12,3	9,8	10,1	9,8	9,2	7,5	16,7	3,9	9,3
Personlig pleie	0,8	0,9	1,5	1,4	1,2	0,6	0,9	1,0	1,2
Helsepleie	1,8	2,0	1,9	2,0	1,9	1,8	2,1	1,0	1,8
Transport	7,9	4,4	4,9	3,0	5,4	7,6	9,2	2,5	4,7
Fornøyelser, radio, sport ..	0,1	1,2	1,7	2,9	1,2	0,8	1,6	15,1	3,1
Aviser, bøker, utdanning ...	0,5	0,7	1,0	1,7	3,2	0,9	0,8	1,6	1,6
Leid hjelp til hjemmet	-	0,0	0,2	0,1	1,0	0,2	-	0,4	0,3
Forenings- og forsikr.utg. .	1,7	1,3	1,0	1,3	0,9	1,1	1,6	1,7	1,2
Skatter og trygdepemier ...	7,1	8,3	16,9	16,4	20,3	14,9	20,9	18,3	17,0
Andre utgifter	3,2	3,3	3,1	3,8	3,6	2,7	2,6	5,2	3,5
Utgift i alt	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Fra hefte III

O v e r s i k t

I. Innledning

Et av hovedformålene med forbruksundersøkelser er å klarlegge hvorledes forbrukssammensetningen i husholdninger varierer med familiestørrelse, familieinntekt, familiens alderssammensetning osv., og med miljøfaktorer knyttet til kjennetegn som sosialgruppe, geografisk område, befolkningstetthet osv. Byråets husholdningsundersøkelser har i første rekke tatt sikte på å vise forbrukssammensetningens variasjon med familienes størrelse og inntekt innenfor de viktigste sosialgrupper, og dels også variasjonen mellom geografiske områder.

De beregningsresultater som legges fram i dette heftet, har det samme formål. Men analysemetoden skiller seg på viktige punkter ut fra tradisjonelle grupperingsmetoder, idet en har gjort bruk av en regresjonsmetode til å beregne hvordan utgiftene til de forskjellige poster i regnskapet varierer med familiestørrelse og familieinntekt.

Ved vanlig bearbeiding av husholdningsdata - som går ut på å sortere materialet i et stort antall inntekts- og størrelsesgrupper og beregne gjennomsnittsutgiften til budsjettpostene for hver gruppe - vil ofte tallet på regnskaper i mange av gruppene bli så lite, at det kan være tvilsomt om resultatene kan tas som typiske for den gruppe de skal karakterisere. Ved regresjonsberegninger nytter en - for hver budsjettpost - h e l e materialet til direkte å beregne utgiftsvariasjonene med inntekt og med familiestørrelse, og til å skille ut de tilfeldige variasjoner innenfor materialet. Regresjonsmetoden gir generelt langt større muligheter enn grupperingsmetoden for å skille ut de tilfeldige variasjoner i materialet, og for å anslå hvor stor del av utgiftsvariasjonen som skyldes henholdsvis inntektsvariasjoner og variasjoner i familiestørrelsen. Men metoden forutsetter at det på forhånd blir gjort visse antakelser om hvorledes inntekts- og familiestørrelse påvirker forbruksutgiftene, og om karakteren av de tilfeldige variasjoner i materialet.

II. Grunnlaget for beregningene

Tar vi for oss en av utgiftspostene, f.eks. matvareposten i en av husholdningsundersøkelsenes hovedtabeller, finner vi at utgiftsbeløpet - stort sett - stiger med økende inntekt, når vi betrakter en bestemt størrelsesgruppe av husholdninger. Vi finner også at matvareutgiften som regel øker med

husholdningsstørrelsen når vi betrakter husholdninger i samme inntektsgruppe. Men variasjonen fra gruppe til gruppe er aldri helt jamn, og det kan også finnes eksempler på at matvareutgiften pr. husholdning s y n k e r med stigende inntekt og med stigende familiestørrelse. Likevel vil hovedinntrykket være at uregelmessigheter i variasjonen skyldes mer tilfeldige årsaker, f.eks. at det er svært få husholdninger i noen av gruppene, at gruppeinndelingen etter inntekts- og familiestørrelse er utilfredsstillende, osv. Selv om det innenfor et utvalg av husholdninger kan forekomme avvik og uregelmessigheter i utgiftspostenes variasjon med inntekt og familiestørrelse, står ikke dette i strid med den oppfatning at matvareutgiftens variasjon med inntekt og familiestørrelse i g j e n n o m s n i t t f o r s t o r e g r u p p e r a v h u s h o l d n i n g e r viser et typisk og regelmessig forløp. Den statistiske metodikk som oppstillingen av slike tabeller er basert på - inndeling av materialet i grupper etter husholdningsstørrelse og inntekt og uavhengig beregning av gjennomsnittsutgiften for hver gruppe - har den ulempe at det kreves et forholdsvis stort antall husholdninger i alle grupper for å få eliminert de tilfeldige variasjoner i materialet. Denne ulempe gjelder i langt mindre grad for regresjonsmetoder, som ikke bygger på noen forutgående gruppering av materialet, men direkte tar sikte på å bestemme det typiske mønster for utgiftspostenes variasjon med størrelse og familieinntekt ved å føye en matematisk relasjon til de observerte data.

I denne undersøkelsen er beregningene basert på at den typiske utgiftsvariasjon for en varepost kan uttrykkes ved den lineære relasjon:

$$(1) \quad x = \bar{x} + a (y - \bar{y}) + b (z - \bar{z})$$

hvor

x = utgift pr. husholdning til en bestemt vare,

y = familiestørrelsen målt ved tallet på forbruksenheter,

z = familieinntekten, eventuelt den totale forbruksutgift,

og hvor \bar{x} er gjennomsnittsutgiften til vedkommende varepost, \bar{y} er det gjennomsnittlige antall forbruksenheter og \bar{z} er gjennomsnittsimntekten (eventuelt den gjennomsnittlige totale forbruksutgift) pr. husholdning i grunnmaterialet. Størrelsene a og b , som beregnes på grunnlag av data for alle husholdninger, gir uttrykk for henholdsvis utgiftsændring når husholdningsstørrelsen øker med en forbruksenhet og utgiftsændring når inntekten (eventuelt den totale forbruksutgift) øker med 1 krone.

Et konkret eksempel vil klarlegge tolkingen av denne relasjonen. I undersøkelsen for industriarbeidere fra 1951-52 var gjennomsnittsutgiften pr.

husholdning til matvarer 3 829 kroner.¹⁾ Den gjennomsnittlige familiestørrelse var 2,91 forbruksenheter, og den gjennomsnittlige familieinntekt var 12 078 kroner. Ifølge tabell I a, første linje, er størrelsene a og b beregnet til henholdsvis 574 (kroner pr. forbruksenhet) og 0,112 (kroner utgiftsøking pr. krone inntektsøking eller 112 kroner utgiftsøking pr. 1 000 kroner inntektsøking). Beregningene gir følgende relasjon for matvareutgiftenes variasjon med familiestørrelse og familieinntekt:

$$(2) \quad x = 3\,829 + 574 (y - 2,91) + 0,112 (z - 12\,078)$$

Gjennomsnittsutgiften til matvarer for en husholdningsgruppe som har en bestemt familiestørrelse og en bestemt inntekt kommer i relasjonen fram som en sum av tre komponenter. Den første komponenten, som er den samme for alle størrelses- og inntektsgrupper, er lik gjennomsnittsutgiften til matvarer for alle husholdninger i grunnmaterialet. Den andre komponenten gir uttrykk for variasjonen med familiestørrelsen. For grupper av husholdninger som har samme størrelse som i undersøkelsen er denne komponenten lik null, og den er positiv i høyere størrelsesgrupper og negativ i lavere størrelsesgrupper. Den tredje komponenten gir uttrykk for variasjonen med inntekten eller eventuelt med total forbruksutgift. For grupper av husholdninger med inntekt lik gjennomsnittsinntekten i grunnmaterialet er denne komponenten lik null, og den er positiv for husholdninger med større inntekter og negativ for husholdninger med lavere inntekter. Familiestørrelseskomponenten øker med 574 kroner når tallet på forbruksenheter pr. familie øker med en enhet, og inntektskomponenten øker med 112 kroner pr. 1 000 kroner inntektsøking.

Mellom utgiftstall for de enkelte husholdninger og utgiftstall beregnet på grunnlag av en relasjon bestemt ved regresjon vil det være større eller mindre avvik. Disse avvikene må tolkes som den del av utgiftsvariasjonene som ikke kan forklares ved variasjoner i familiestørrelseskomponenten og inntektskomponenten. Restkomponenten representerer således variasjoner av mer tilfeldig karakter. I utgiftsrelasjonen forsvinner denne restkomponenten, fordi beregningene bygger på den forutsetning at gjennomsnittet av de tilfeldige variasjoner for store grupper av husholdninger kan settes lik null.

1) For alle beregningene i dette heftet gjelder det at gjennomsnittstallene for inntekter og utgifter og også for budsjettprosenten avviker noe fra tidligere publiserte tall. Dette skyldes visse beregningsmessige forklaringer.

Når først en utgiftsrelasjon er bestemt ved regresjon, har en et grunnlag for å beregne gjennomsnittsutgiften for husholdninger i ulike størrelses- og inntektsgrupper. Med utgangspunkt i utgiftsrelasjonen for matvarer beregnet på grunnlag av undersøkelsen blant industriarbeidere 1951-52, kan en eksempelvis beregne gjennomsnittsutgiften til matvarer for husholdninger som har 3,91 forbruksenheter (en forbruksenhet mer enn totalgjennomsnittet i undersøkelsen) og en inntekt på 11 078 (1 000 kroner mindre enn totalgjennomsnittet i undersøkelsen) på følgende måte:

1. Felleskomponent for alle grupper, lik gjennomsnittsutgiften for alle grupper i grunnmaterialet	kr. 3 829
2. Tillegg fordi husholdningene har en forbruksenhet mer enn totalgjennomsnittet 574 (3,91 - 2,91)	" 574
3. Fradrag fordi husholdningene har 1 000 kroner mindre i inntekt enn totalgjennomsnittet 0,112 (11 078 - 12 078)	" 112
Gjennomsnittsutgift til matvarer	<u>kr. 4 291</u>

På tilsvarende måte kan en beregne gjennomsnittsutgiften til matvarer for andre husholdningsstørrelser og andre inntektsnivå. Resultatene kan stilles opp i samme slags tabeller som en har vært vant til å bruke i husholdningsregnskapsundersøkelser. En tabell beregnet på grunnlag av en utgiftsrelasjon og en tabell framkommet ved gruppering av data for husholdningene, vil som følge av den ulike behandling av de tilfeldige variasjoner gi noe avvikende resultater. Når en bruker en utgiftsrelasjon bestemt ved regresjon, ligger det i forutsetningene at de tilfeldige variasjoner blir eliminert i gjennomsnittene. Beregningene i dette heftet bygger, som allerede nevnt, på at det på forhånd er gjort en forutsetning om at gjennomsnittsutgiften varierer lineært med husholdningsstørrelse og inntekt. Når en stiller opp tabeller ved direkte gruppering av grunnmaterialet, bygger en i langt mindre grad på forhåndsforutsetninger, men da kan til gjengjeld ofte resultatene være så sterkt influert av tilfeldige variasjoner at de typiske trekk i utgiftsvariasjonen ikke kommer fram.

Regresjonsberegningene gir også spredningsmål for de størrelser som karakteriserer utgiftsrelasjonens komponenter. Standardavvikene for konstantleddet og for koeffisientene i familiestørrelseskomponenten og inntektskomponenten er tatt med i tabellene I a - VIII a. Multiple korrelasjonskoeffisienter (som er et mål for hvor godt relasjonen føyer seg til de observerte data for enkelthusholdningene) er gitt i tabellene IX, X og XI.

Erfaringer fra undersøkelser Byrået har foretatt gir grunnlag for den oppfatning at den enkle funksjonsform som ligger til grunn for beregningene i dette heftet, stort sett gir god tilnærming til utgiftsvariasjonene over et

visst område nær gjennomsnittene for familiestørrelse og familieinntekt, men for ekstreme grupper - grupper med svært høye eller svært lave inntekter, familier med mange barn, enslige - er relasjonen ikke smidig nok til å føye seg godt til de observerte data. Resultatene må derfor tolkes med sterke forbehold for de ekstremt store og de ekstremt små husholdninger og for husholdninger med de laveste og de høyeste inntekter.¹⁾

Beregningen av alle konstanter og spredningsmål i utgiftsrelasjonene bygger på minste kvadraters metode.²⁾

III. Mål for familiestørrelse og familieinntekt

Som mål for familiestørrelsen er, som allerede nevnt, tallet på forbruksenheter lagt til grunn. Forbruksenhetsskalaen er gitt i tabell 1.

Tabell 1. Forbruksenheter etter alder og kjønn

Alder	Skala for forbruksenheter		Alder	Skala for forbruksenheter	
	Menn	Kvinner		Menn	Kvinner
0-1 år	0,20	0,20	8-10 år	0,70	0,70
1-2 "	0,30	0,30	10-12 "	0,80	0,80
2-3 "	0,40	0,40	12-14 "	0,90	0,90
3-6 "	0,50	0,50	14-65 "	1,00	0,83
6-8 "	0,60	0,60	65 år og over	0,75	0,75

Skalaen er opprinnelig konstruert på grunnlag av kaloribehovet i de forskjellige aldrer, men er her nyttet som et mer generelt mål for familiestørrelsen. Det er ikke grunn til å tro at resultatene påvirkes særlig sterkt av om en bruker dette målet for familiestørrelse eller om en f.eks. bruker tallet på personer pr. husholdning, eller en annen forbruksenhetsskala.

Når det gjelder spørsmålet om hvilket inntektsbegrep som skal nyttes, står en overfor valget mellom flere mulige alternativer. Her spiller bl.a. det rent praktiske hensyn inn at det i flere av forbruksundersøkelsene ikke er hentet inn opplysninger om inntektene. I slike tilfelle har Byrået valgt å bruke familiens totale utgift (eksklusive direkte skatter) som uttrykk for

1) I Artikler fra Statistisk Sentralbyrå nr. 6, Oslo 1960: "Metoder i analysen av forbruksdata", er det gitt et eksempel på en utgiftsrelasjon som gir god tilnærming til utgiftsvariasjonen også for ekstreme størrelses- og inntektsgrupper.

2) Beregningsmåten er beskrevet i den tidligere nevnte artikkel i Statistiske meldinger nr. 2, 1955.

familienes inntektsnivå. På prinsipielt grunnlag er det vanskelig å avgjøre hvilken løsning som er mest formålstjenlig, men ofte finner en at inntekt og total forbruksutgift viser sterk samvariasjon, og da spiller det ikke så stor rolle om en velger den ene eller den annen løsning.

I undersøkelsene for industriarbeidere 1951-52 og for høyere funksjonærer 1952-53 ble det innhentet oppgaver over familieinntekten, og beregningene ble basert på disse. I alle beregninger for senere undersøkelser er familienes totale forbruksutgift (totalutgift ekskl. direkte skatter og trygder) lagt til grunn. Dette gjelder også for arbeidere og funksjonærer i forbruksundersøkelsen 1958, da en også hentet inn opplysninger om inntekten.

IV. Noen opplysninger om grunnmateriale

Regresjonsberegningene i dette heftet omfatter med ett unntak (en intervjuundersøkelse i 1952 for arbeiderhusholdninger i Oslo og Bergen) materialene fra alle de forbruksundersøkelsene som Byrået har holdt i tiårsperioden 1951-60. I tabell 2 er det gitt enkelte opplysninger om disse undersøkelsene. I siste kolonne i tabellen er gitt referanse til publikasjonene.

Tabell 2

Undersøkel- periode	Sosialgruppe	Tallet på bearbeidde oppgaver	Gj.sn. familie- størrelse (forbruks- enheter)	Gjennom- snittlig inntekt ¹⁾	Publisert i
				kr. pr. år	
Okt.51-Sept.52	Industriarbeidere	100	2,91	12 078	NOS XI 128
Apr.52-Mars 53	Høyere funksjonærer	74	2,97	21 457	NOS XI 157
1954	Jordbrukere	585	3,33	9 972	NOS XI 274
1954	Fiskere	293	3,25	7 425	NOS XI 250
Mai 55-Apr. 56	Alderstrygdede	140	0,99	3 332	NOS XI 284
1958	Arbeidere	2 401 ²⁾	2,61	11 509	NOS A 7
1958	Funksjonærer	1 035 ²⁾	2,44	15 154	NOS A 7
1958	Selvstendig næringsdrivende ³⁾	664 ²⁾	2,77	12 719	NOS A 7

1) I undersøkelsene fra og med 1954 gjelder tallene total forbruksutgift (direkte skatter holdt utenom). Jfr. også note 1) side 10.

2) Månedsoppgaver.

3) Eksklusive selvstendige i jordbruk og fiske.

Ved undersøkelsen blant industriarbeidere i 1951-52 var sukker og kaffe ennå rasjonert. Rasjoneringen av disse varene ble opphevet 1. september 1952. Undersøkelsen blant høyere funksjonærer i 1952-53 ble også delvis berørt av disse rasjoneringene.

Undersøkelsen i 1951-52 omfattet arbeiderfamilier i byer og industristeder. Bare en-familiehusholdninger - i betydningen ektepar med barn under 16 år - var med. Ved undersøkelsen i 1952-53 ble forbruksoppgavene hentet inn bare fra de 4 største byene. Også denne omfattet bare en-familiehusholdninger.

Jordbruker- og fiskerundersøkelsen i 1954 omfattet både ektepar med barn og ektepar uten barn. Barn i husholdningen ble regnet med bare hvis de ble forsørget av foreldre.

Undersøkelsen blant alderstrygdede i 1955-56 bygde på oppgaver fra 9 byer, blant disse Oslo og Bergen. Både enslige og ektepar var med.

Ved undersøkelsen i 1958 var alle familietyper representert, også enslige. Tallet på forbruksenheter pr. husholdning var derfor lavere i 1958-undersøkelsen enn i undersøkelsene i 1951-52 og 1952-53.

Ved undersøkelsen i 1958 ble deltakerne trukket ut etter den representative metode. Ved alle tidligere undersøkelser deltok bare husholdninger som på forhånd - gjennom yrkesorganisasjoner eller faglige sammenslutninger ellers - hadde sagt seg villig til å være med.

I alle undersøkelser før 1958 ble oppgavene gitt i form av årsregnskaper. I 1958 førte hver enkelt husholdning regnskap for en måned. En tolvtedel av de uttrukne husholdninger deltok i januar, en annen tolvtedel i februar osv. ut året. I tabellene i dette heftet er månedstallene regnet om til årstall.

I beregningene som bygger på undersøkelsene for jordbrukere og fiskere er egenproduserte varer verdsatt til innkjøpspris. Utgiftene for egenproduserte varer tilsvarende altså det de ville ha kostet hos kjøpmannen.

Utgiftsspesifikasjonene er ikke de samme i alle tabellene. Forskjellen i spesifisering gir dels uttrykk for ønsket om å prøve noe avvikende grupperinger av utgiftene, dels skyldes den bearbeidingstekniske hensyn. Når det gjelder 1958-materialet, har en av beregningstekniske grunner ikke kunnet gi mer detaljerte spesifikasjoner enn de som er gitt i dette heftet.

V. Utgiftspostenes variasjon med familiestørrelse og familieinntekt

Det ville føre for langt her å kommentere resultatene av alle beregninger som er foretatt, og en skal bare gi eksempler. For øvrig viser en til tabellene I a - I c til og med VIII a - VIII c.

Regresjonsberegningene på materialet for arbeidere i 1958 gir denne sammenhengen mellom gjennomsnittsutgiften (årstall) til matvarer, familjestørrelse og total forbruksutgift:

$$x = 4\,695 + 668 (y - 2,61) + 0,144 (z - 11\,509)$$

Relasjonen uttrykker følgende: Ved en øking i den gjennomsnittlige familjestørrelsen på 1 forbruksenhet, men med uendret gjennomsnittlig total forbruksutgift, vil gjennomsnittlig utgift til matvarer pr. husholdning øke med 668 kroner pr. år. Hvis det ikke skjer noen endring i gjennomsnittlig familjestørrelse, men total forbruksutgift pr. husholdning pr. år øker med f.eks. kr. 1 000, vil matvareutgiften gå opp med 144 kroner pr. husholdning pr. år.

Tilsvarende relasjoner er regnet ut for alle vare- og tjenestegrupper som er gjengitt i forspaltene i de forskjellige tabellene. I a-tabellene er endringene gitt i absolutte kronebeløp. Standardavvik for relasjonenes konstantledd og koeffisienter er ført opp i parentes.

I b-tabellene er det regnet ut den prosentvise endringen i utgiftsbeløpene som følge av en øking i gjennomsnittlig familjestørrelse på 1 forbruksenhet men uendret inntekt (total forbruksutgift). I c-tabellene er endringene i de enkelte utgiftspostene ved en øking i inntekt eller total forbruksutgift ved konstant familjestørrelse uttrykt i form av elastisiteter. Forbrukselastisiteten for en vare med hensyn på inntekten (total forbruksutgift) uttrykker den prosentvise endring i utgiften til denne varen som følge av en endring i inntekten (eller den totale forbruksutgiften) på 1 prosent ved uendret familjestørrelse.

Ved en øking i familjestørrelsen på 1 forbruksenhet og uendret inntekt (total forbruksutgift), viser matvareutgiften i de fleste undersøkelsene en stigning på mellom 13 og 20 prosent. Utgiften til klær og skotøy øker for alle sosialgruppene, med unntak av de alderstrygdede, når familjestørrelsen øker. Av b-tabellene går det fram hvordan økingen i utgiftsbeløpene til de nevnte postene motsvares av nedskjæring av utgiftene til de andre hovedgruppene av varer og tjenester.

Forbrukselastisitetene med hensyn på inntekten (den totale forbruksutgiften) er i c-tabellene delt inn i størrelsesgrupper for å lette oversikten. I de laveste elastisitetsgruppene finnes "nødvendighetsvarene", mens de mindre nødvendighetsbetonte varene og tjenestene kommer i de høyere elastisitetsgruppene. I de tabellene der matvareposten er splittet på undergrupper, finner en igjen den samme tendensen. Frukt har eksempelvis atskillig høyere elastisitet med hensyn på inntekten (forbruksutgiften) enn poteter.

Forbrukselastisiteten for bestemte vareposter varierer fra undersøkelse til undersøkelse. I noen grad kan dette skyldes ulike forbruksvaner i forskjellige miljø. En stor del av variasjonene må en imidlertid anta skyldes forskjeller i inntektsnivå. Således finner en at forbrukselastisiteten for hovedgruppen matvarer varierer mellom 0.27 for høyere funksjonærer med gjennomsnittsinntekt (i 1952-53) på 21 500 kroner, til 0.62 for alderstrygdede med gjennomsnittlig total forbruksutgift (i 1955-56) på 3 300 kroner.

VI. Virkningene av prisendringer på forbrukssammensetningen

Husholdningsundersøkelser gir ikke tilstrekkelige opplysninger til å klarlegge hvor sterkt prisendringer påvirker forbruket av de forskjellige varer og tjenester. Vanligvis er de prisendringer som finner sted i undersøkelsesperioden, så små at de utslag de gir seg i forbrukssammensetningen ikke kan skilles ut. Men forbruksundersøkelser gir viktige støtteopplysninger til analyser av prisvirkningene. Opplysninger om hvor stor andel hver enkelt forbrukspost har i utgiftsbudsjettet og om virkningene av utgifts- eller inntektsendringer på forbruket av de forskjellige varer og tjenester er grunnleggende også for analyser av prisvirkningene, fordi det gjelder definisjonsmessige og atferdsmessige sammenhenger mellom budsjettprosentene, utgiftselastisitetene (eller eventuelt inntektselastisitetene) og forbrukselastisitetene (med hensyn på prisene).¹⁾ Sammenhengene er dels en følge av den budsjettmessige ramme for forbruket, dels av hvorledes forbrukspostene er avhengige av hverandre i behovet. Hvis det på en eller annen måte, f.eks. ved analyser av tidsrekkene for nasjonalregnskapets forbruksposter, kan finnes anslag for noen av virkningene av prisendringer, vil disse sammenhengene gi grunnlag for å anslå andre prisvirkninger som vanskelig kan beregnes direkte.

Vi skal illustrere disse sammenhengene mellom priselastisitetene, budsjettandelene og utgiftselastisitetene ved et enkelt eksempel, hvor det bare skiller mellom to forbruksposter, matvarer og øvrige forbruksposter.²⁾

-
- 1) Forbrukselastisiteten for en vare med hensyn på prisen for denne vare ("den direkte priselastisitet") gir uttrykk for den prosentvise kvantumsendring i forbruket av denne vare, når prisen for denne vare endres med 1 prosent (men inntekten og alle andre priser er uendret). Forbrukselastisiteten for en vare med hensyn på prisen for en annen vare ("krysselastisitet") gir uttrykk for den prosentvise kvantumsendring i forbruket av den første vare når prisen for den annen vare endres med 1 prosent (men inntekten og alle andre priser er uendret).
 - 2) Beregningene som omtales i dette avsnitt har forbruksutgiften som forklaringsvariabel i forbruksrelasjonene. Utgiftselastisiteten for en vare gir uttrykk for den prosentvise forbruksendring for denne vare som følge av en endring i total forbruksutgift på 1 prosent, når de øvrige forklaringsvariable i forbruksrelasjonen er uendret.

For hver vare vil det da være to priselastisiteter - den direkte elastisitet med hensyn på vedkommende vares pris, og krysselastisiteten med hensyn på den andre vares pris - og dessuten en budsjettandel og en utgiftselastisitet. Tabell 3, som bygger på budsjettandelene og utgiftselastisitetene for arbeiderhushold i forbruksundersøkelsen i 1958, gir en tallmessig illustrasjon av de åtte størrelser som inngår i vårt eksempel med to varegrupper og av de sammenhenger som gjelder mellom dem.

Tabell 3. Sammentrukket tabell for priselastisiteter, utgiftselastisiteter og budsjettandeler (jfr. tabell 4)

Pro- sent kvantums- endring for gruppen:	ved en prisøkning på 1 prosent for gruppen:	Mat- varer	Andre forbruks- poster	Forbruks- elastisiteter m.h.p. forbruks- utgift (utgifts- elastisiteter) ¹⁾
		1	2	
1. Matvarer		-0,26	-0,09	0,35
2. Andre forbruksposter ..		-0,51	-0,94	1,45
Budsjettandeler for varepostene ²⁾		0,41	0,59	

- 1) Bortsett fra avrundinger lik linjesummen for priselastisitetene, med motsatt fortegn.
- 2) Bortsett fra avrundinger lik veid kolonnesum for priselastisitetene, med motsatt fortegn og med budsjettandelene som vekter.

En prisøkning for matvarer på 1 prosent vil ifølge tabellen redusere matvareforbruket med 0,26 prosent og forbruket av andre poster med 0,51 prosent. (Forbruksendringene forutsettes målt som endringer i utgiftsbeløpene regnet i grunnmaterialets priser, i eksempelet 1958-priser.) For forbruksutgiften i alt, målt i faste priser, blir virkningen en prosentvis nedgang som kan beregnes som et veid gjennomsnitt av endringsprosentene for de to postene, med budsjettandelene som vekter. Dette gir en prosentendring på $-(0,26 \times 0,41 + 0,51 \times 0,59) = -0,41$. Da vi her betrakter en isolert prisendring for matvarer (dvs. at prisen for andre poster og den totale forbruksutgift forutsettes uendret), må pr. definisjon nedgangen i total forbruksutgift regnet i faste priser - her 0,41 prosent - motsvares av en prosentvis like stor oppgang i prisen (prisindeksen) for totalforbruket. Tallene i tabellen er bestemt slik at dette er oppfylt: En isolert prisoppgang for matvarer på 1 prosent vil nemlig slå ut i en oppgang i prisindeksen for totalforbruket på 0,41 prosent, idet budsjettandelen for matvarer er 0,41. Ved et analogt resonnement kommer vi til at et veid gjennomsnitt av priselastisitetene i tabellens kolonne 2

med de respektive budsjettandeler som vektor, pr. definisjon må være lik budsjettandelen for varegruppe nr. 2, men med motsatt fortegn.

Beregningene bygger på en forutsetning om at en proporsjonal prisendring for begge varepostene skal føre til samme forbruksendringer som en prosentvis like stor totalutgiftsendring i motsatt retning. Ved en prisøkning for begge varegrupper på 1 prosent vil matvareforbruket gå ned med 0,26 prosent som følge av økingen i matvareprisen og med 0,09 prosent som følge av økingen i prisen for andre forbruksvarer, dvs. med i alt 0,35 prosent. Da forbrukselastisiteten for matvarer med hensyn på forbruksutgiften er 0,35, er forutsetningen om at en reduksjon i forbruksutgiften på 1 prosent skal gi samme forbruksendring for matvarer som den proporsjonale prisøkning på 1 prosent oppfylt. Ved et analogt resonnement finner vi at summen av priselastisitetene i tabellens annen linje er lik utgiftselastisiteten for gruppen "andre forbruksposter", men med motsatt fortegn.

Hvis budsjettandelene og utgiftselastisitetene for de to varegrupper er kjent, er det tilstrekkelig å kjenne en av priselastisitetene for å kunne beregne de tre andre. Hvis f.eks. den direkte priselastisitet for matvarer er kjent, vil betingelsen om at summen av priselastisitetene i tabellens første linje skal være lik utgiftselastisiteten for matvarer (med motsatt fortegn) bestemme krysselastisiteten for matvarer. Videre vil de to priselastisitetene i tabellens annen linje bli bestemt av betingelsene om at de veide kolonnesummer med de respektive budsjettandeler som vektor skal være lik budsjettandelene for henholdsvis varegruppe 1 og varegruppe 2 med motsatt fortegn.

De numeriske verdiene for priselastisitetene i tabell 3 er framkommet ved en sammentrekning av beregninger som bygger på den mer detaljerte varespesifikasjon i tabell 4. For de fleste praktiske formål er det analyseresultatene for en detaljert varespesifikasjon som er av interesse, men sammentrekningen til to varegrupper gir grunnlag for en grov vurdering av anslagenes pålitelighet.

Priselastisitetene i tabell 3 innebærer at en prisøkning på 1 prosent for matvarer vil føre til en nedgang i matvareforbruket på omtrent 1/4 prosent og en nedgang i forbruket av andre varer på omtrent 1/2 prosent. Virkningen er altså relativt mye sterkere - anslagsvis dobbelt så sterk - for forbruket av "ikke-matvarer". Selv om vi tolker disse resultatene med romslige feilmarginer skal det - på tross av de sterke forbehold som ble nevnt - mye til at størrelsesordenen av anslagene kan forrykkes i vesentlig grad. Dette understøttes blant annet av at summen av priselastisitetene i første linje skal være lik utgiftselastisiteten for matvarer med motsatt fortegn. Det er lite sannsynlig at krysselastisiteten for matvarer er positiv, og det betyr at den

direkte priselastisitet for matvarer ikke kan ha en høyere negativ verdi enn $-0,35$ (forutsatt at en utgiftselastisitet på $0,35$ godtas). I dette - trolig ekstreme - tilfelle vil krysselastisiteten for andre forbruksposter endres fra $-0,51$ til $-0,45$, og følgelig også da ligge vesentlig høyere i tallverdi enn den direkte priselastisitet for matvarer. En prisendring for matvarer betyr altså relativt mindre for omsetningen av matvarer enn for omsetningen av andre forbruksvarer. Anslagene i tabellen innebærer at en oppgang i matvareprisen på 10 prosent, f.eks. som følge av reduserte prissubsidier eller økte avgifter, skulle virke til å redusere omsetningen av matvarer med 2,5 prosent og omsetningen av andre forbruksvarer med 5 prosent. Størrelsesordenen av virkningene av en prisøkning for matvarer på 10 prosent er omtrent som de årlige vekstrater for konsumet i jant gode år. Dette viser betydningen av å ha kjennskap til priselastisitetene.¹⁾

Virkningene av en endring i prisen for øvrige forbruksposter har en annen karakter. En prisstigning for øvrige forbruksposter på 1 prosent vil ifølge tabell 3 føre til omtrent like stor prosentvis forbruksreduksjon for øvrige forbruksposter, og bare i liten grad berøre matvareforbruket. Dette følger indirekte av anslagene for virkningene av prisendringer for matvarer. Det er grunn til å merke seg at virkningene av prisendringer for de to varegruppene er av helt forskjellig størrelsesorden. Det er den forskjellige behovskarakter av matvarer sammenliknet med øvrige forbruksvarer som her kommer fram. Endringer i prisene har forholdsvis liten virkning på forbruket av varegrupper som dekker primære forbruksbehov.²⁾

Når analysen utvides til en inndeling i mer enn to forbruksposter, vil tallet på priselastisiteter som skal bestemmes, vokse i geometrisk progresjon. Tabell 4 som ligger til grunn for sammentrekningen til to varegrupper i tabell 3, har 13 varegrupper, og for hver varegruppe er det bestemt 13 pris-

1) Siden 1958 har Statistisk Sentralbyrå anvendt resultatene av priselastisitetsberegninger i analyser av konsumutviklingen fra år til år; se Økonomisk utsyn for årene 1958, 1959 og 1960.

2) I disse analysene er det forutsatt at forbrukssammensetningen ikke påvirkes dersom alle priser og den totale forbruksutgift endres prosentvis like mye. I mange anvendelser er det derfor en fordel å basere analysene på endringer i forbruksutgiften målt i faste priser og på endringer i relative priser, idet den relative pris for en varegruppe uttrykkes som forholdet mellom prisindeksen for denne varegruppe og prisindeksen for alle forbruksvarer. Ved å gå fram på denne måten får en klarere fram de "rene" prisvirkninger.

elastisiteter. Beregningene av alle disse priselastisitetene bygger på et analyseopplegg som er utviklet av professor Ragnar Frisch.¹⁾

Det ville føre for langt her å gjøre rede for det teoretiske grunnlag og de beregningsprinsipper analysen bygger på. Interesserte henvises til den refererte litteratur. Bare et par hovedpunkter skal nevnes.

Uansett tallet på varegrupper gjelder betingelsene om at linjesummene for priselastisitetene skal være lik utgiftselastisiteten for vedkommende varepost, med motsatt fortegn. Likeledes gjelder betingelsene om at de veide kolonnesummer, med budsjettandelene som vekter, skal være lik budsjettandelen for den varepost kolonnen representerer, med motsatt fortegn. Men når tallet på varegrupper er større enn to, er det ikke lenger tilstrekkelig å kjenne en priselastisitet, i tillegg til budsjettandelene og utgiftselastisitetene, for å beregne alle de andre priselastisitetene. Et hovedpunkt i analyseopplegget til professor Frisch er en forutsetning om at visse hovedgrupper av forbruksposter er behovs u a v h e n g i g e. Hvis alle spesifiserte grupper er behovs u a v h e n g i g e, gir dette så mange tilleggsbetingelser om den innbyrdes sammenheng mellom priselastisitetene, budsjettandelene og utgiftselastisitetene, at det også i eksempelet med flere varegrupper er nok å kjenne en (direkte) priselastisitet, i tillegg til budsjettandelene og utgiftselastisitetene, for å kunne beregne alle de andre priselastisitetene.

Begrepene behovsuavhengighet og behovsavhengighet kan gis en presis definisjon, men det er enklere å klarlegge meningsinnholdet ved eksempler. Matvarer og utstyrsvarer kan tas som eksempler på behovsuavhengige varegrupper. Hvor sterkt en øking i matvaretilgangen bidrar til å dekke matvarebehovet må antas å være uavhengig av om det samtidig skjer en endring i tilgangen på utstyrsvarer. Smør og margarin er de vanlige eksempler på behovsavhengige varer. Hvor sterkt en endring i tilgangen på smør påvirker behovsdekkingen for fett vil avhenge av om det samtidig skjer en endring i tilgangen på margarin.

Selv om det intuitivt kan være klart nok hva som skal legges i begrepet behovsuavhengighet, er det i praksis mange alternativer for klassifisering i behovsuavhengige grupper. En er henvist til å forsøke seg fram, og den grupperingen som er brukt her, må ses som et slikt forsøk.

1) Se Ragnar Frisch: "Notater til økonomisk teori", 2. hefte ekskurs 18 (stensilert, 4. utgave, Oslo 1947); også publisert - en del omarbeidd - i artikkelen "A Complete Scheme for Computing all Direct and Cross Demand Elasticities in a Model with Many Sectors", *Econometrica*, April 1959. Dette analyseopplegget er også brukt av Leif Johansen i avhandlingen "A Multi-Sectoral Study of Economic Growth", North-Holland Publishing Company, Amsterdam, 1960.

Som nevnt er det tilstrekkelig å kjenne en direkte priselastisitet for å beregne alle de andre, når budsjettandelene og utgiftselastisitetene er kjent. Prinsipielt sett er det likegyldig hvilken direkte priselastisitet som danner grunnlaget for beregning av de øvrige. Det følger av analysens forutsetninger at en skal få samme resultat for hele settet av priselastisiteter uansett hvilken direkte priselastisitet som brukes som basis. Dette kommer til nytte når en ved analyser av tidsrekker for forbrukspostenes og prisenes variasjon skal bestemme den priselastisitet som skal danne basis. Den framgangsmåte Byrået har fulgt er i korthet slik: Ved analyser av tidsrekker for nasjonalregnskapets konsumposter har en skaffet seg anslag for et forholdsvis stort antall direkte priselastisiteter.¹⁾ På grunnlag av disse anslagene, som gjennomgående har store usikkerhetsmarginer, har en valgt kompromissverdier som oppfyller de betingelsene som er nevnt ovenfor. Det er disse kompromissverdiene som er brukt for de direkte priselastisitetene i tabell 4.²⁾

Det skal ikke her gis noen utførlige kommentarer til resultatene i tabell 4. Prinsipielt er tolkingen som for den sammentrukne tabellen. Tabellen viser at varegrupper som har høy utgiftselastisitet stort sett også har høy negativ direkte priselastisitet, og at det i noen grad er samvariasjon mellom krysselastisitetene med hensyn på matvareprisen (i kolonne 1) og utgiftselastisitetene. Krysselastisitetene utenom kolonne 1 er gjennomgående små, men samlet betyr de en del for nesten alle forbrukspostene.

Byrået har foretatt tilsvarende beregninger også for de andre husholdsgrupper som det er regnet ut utgifts- eller inntektselastisiteter for. Men da en ikke anser analysearbeidet og vurderingen av de resultatene som hittil foreligger som avsluttet, har en ennå ikke funnet tiden inne til å offentliggjøre alle resultater.³⁾

-
- 1) En del av resultatene foreligger i et stensilert memorandum: "A Preliminary Report on Regression Studies of Consumers' Expenditures in Norway". By Arne Amundsen. Statistisk Sentralbyrå, Oslo, mai 1958. Interesserte kan få dette ved henvendelse til Statistisk Sentralbyrå.
 - 2) De understrekede tall i diagonalen gjelder de direkte priselastisiteter; de angir den prosentvise kvantumsendring i forbruket av den varegruppe som er angitt i linjeforspalten, som følge av at prisen for denne varegruppe øker med 1 prosent. De andre tall i tabellen gjelder de forskjellige krysselastisiteter; de angir den prosentvise kvantumsendring i forbruket av den varegruppe som er angitt i linjeforspalten, som følge av at prisen for den varegruppe som er angitt i kolonnehodet øker med 1 prosent.
 - 3) Interesserte vil ved henvendelse til Byrået få adgang til å gjennomgå det materiale som foreligger.

Tabell 4. Forbrukselastisiteter med hensyn på prisene (priselastisiteter).
Beregningsgrunnlag: Arbeiderhushold i forbruksundersøkelsen 1958

Pro- sent kvantums- endring for gruppe nr.:	ved en pris- økning på 1 prosent for gruppe nr.:	Mat-	Drikke-	Bolig,	Möbler	Ren-	Klær	Person-	Tran-	Fornøy-	Aviser,	Leid	Fore-	Andre	For-
		varer	varer og tobakk	lys og bren- sel	og ut- styr- varer	hold	og sko- tøy	lig pleie og helse- pleie	sport	elser radio, sport	böcker, utdan- ning	hjel- p til hjem- met	nings- og for- sik- rings- utgif- ter	for- utgif- ter	bruks- elasti- siteter m. h. p. for- bruks- utgift ¹⁾
		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	
1. Matvarer		<u>-,26</u>	-,01	-,03	-	-	-,02	-,01	-	-	-	-	-	-,01	,35
2. Drikkevarer og tobakk		-,30	<u>-,36</u>	-,06	-,01	-,01	-,05	-,02	,01	-	-,01	-	-,01	-,03	,85
3. Bolig, lys og brensel		-,34	-,02	<u>-,46</u>	-,01	-,01	-,05	-,02	,01	-	-,01	-	-,01	-,03	,96
4. Möbler og utstyrvarer		-,75	-,05	-,16	<u>-,87</u>	-,02	-,12	-,05	,02	-,01	-,03	-	-,02	-,07	2,13
5. Renhold		-,13	-,01	-,03	-	<u>-,16</u>	-,02	-,01	-	-	-,01	-	-	-,01	,38
6. Klær og skotøy		-,49	-,04	-,11	-,01	-,01	<u>-,64</u>	-,03	,02	-,01	-,02	-	-,02	-,04	1,41
7. Personlig pleie og helsepleie		-,33	-,02	-,07	-,01	-,01	-,05	<u>-,40</u>	,01	-	-,01	-	-,01	-,03	,94
8. Transport		-1,04	-,08	-,22	-,03	-,03	-,16	-,06	<u>-1,16</u>	-,01	-,04	-,01	-,03	-,09	2,97
9. Fornøyelser, radio, sport		-,73	-,05	-,16	-,02	-,02	-,12	-,05	,02	<u>-,85</u>	-,03	-	-,02	-,06	2,09
10. Aviser, böcker, utdanning		-,26	-,02	-,06	-,01	-,01	-,04	-,02	,01	-	<u>-,31</u>	-	-,01	-,02	,75
11. Leid hjelp til hjemmet		-,33	-,02	-,07	-,01	-,01	-,05	-,02	,01	-	-,01	<u>-,37</u>	-,01	-,03	,93
12. Forenings- og forsik- ringsutgifter		-,19	-,01	-,04	-,01	-,01	-,03	-,01	,01	-	-,01	-	<u>-,22</u>	-,02	,53
13. Andre forbruks- utgifter		-,49	-,04	-,10	-,01	-,01	-,08	-,03	,02	-,01	-,02	-	-,02	<u>-,60</u>	1,39
Budsjettandeler for varepostene ²⁾		,408	,039	,122	,065	,012	,127	,035	,058	,028	,020	,004	,014	,070	

1) Bortsett fra avrundinger lik linjesummen for priselastisitetene, med motsatt fortegn.

2) Bortsett fra avrundinger lik veid kolonnesum for priselastisitetene, med motsatt fortegn og med budsjettandelene som vekter.

Tabell VI a. Utgift og anslått utgiftsændring ved ændring i familiestørrelse og total forbruksutgift.¹⁾ Kroner pr. år.
Forbruksundersøkelsen 1958, arbeidere

	Utgift pr. husholdning	Gjennomsnittlig utgiftsændring	
		når familiestørrelsen øker med 1 forbruksenhet (men forbruksutgiften er uendret)	når forbruksutgiften øker med kr. 1 000 pr. år (men familiestørrelsen er uendret)
	\bar{x}_i	a_i	1 000 · b_i
	1	2	3
Matvarer	4 695 (26)	668 (25)	144 (4)
Alkoholholdige drikkevarer	122 (5)	- 42 (5)	19 (1)
Tobakk	323 (6)	17 (6)	14 (1)
Bolig, lys og brensel..	1 403 (31)	- 153 (30)	117 (5)
Møbler og utstyrsvare.	746 (36)	- 77 (35)	138 (6)
Renhold	136 (2)	9 (2)	5 (0)
Klær og skotøy	1 458 (32)	28 (31)	178 (5)
Personlig pleie og helsepleie	398 (11)	- 28 (11)	32 (2)
Transport	666 (40)	- 318 (39)	172 (7)
Fornøyelser, radio, sport	324 (22)	15 (21)	59 (4)
Aviser, bøker, utdanning	230 (9)	24 (9)	15 (2)
Leid hjelp til hjemmet.	40 (5)	5 (5)	3 (1)
Forenings- og forsikringsutgifter	165 (4)	- 3 (4)	8 (1)
Andre utgifter	803 (23)	- 145 (22)	96 (4)

1) Konstantledd og koeffisienter (standardavvik tilføyd i parentes) i regresjoner av formen: $x_i = \bar{x}_i + a_i(y - 2,61) + b_i(z - 11\,509)$, jfr. formel (1) i tekstavsnittet. Beregningene er basert på månedsoppgaver for 2 401 husholdninger med gjennomsnittlig 2,61 forbruksenheter og gjennomsnittlig total forbruksutgift 11 509 kroner.

Tabell VI b. Anslått utgiftsændring i prosent når familiestørrelsen øker med 1 forbruksenhet, men den totale forbruksutgift er uendret.¹⁾
Forbruksundersøkelsen 1958, arbeidere

	Budsjettprosent	Postene fordelt i grupper etter størrelsen av utgiftsændringsprosenten			
		Mer enn 30 % nedgang	Fra 30,0 % t.o.m. 10,1 % nedgang	Fra 10,0 % nedgang t.o.m. 9,9 % oppgang	Fra 10,0 % t.o.m. 29,9 % oppgang
	1	2	3	4	5
Matvarer	40,8	-	-	-	14,2
Alkoholholdige drikkevarer..	1,0	- 34,7	-	-	-
Tobakk	2,8	-	-	5,2	-
Bolig, lys og brensel	12,2	-	- 10,9	-	-
Møbler og utstyrsvare	6,5	-	- 10,3	-	-
Renhold	1,2	-	-	6,4	-
Klær og skotøy	12,7	-	-	1,9	-
Personlig pleie og helsepleie	3,5	-	-	- 6,9	-
Transport	5,8	- 47,7	-	-	-
Fornøyelser, radio, sport ..	2,8	-	-	4,7	-
Aviser, bøker, utdanning ...	2,0	-	-	-	10,4
Leid hjelp til hjemmet	0,3	-	-	-	13,6
Forenings- og forsikringsutgifter	1,4	-	-	- 1,8	-
Andre utgifter	7,0	-	- 18,1	-	-

1) Utgiftsændringstallene i tabell VI a, kolonne 2 i prosent av utgiftstallene i kolonne 1.

Tabell VI c. Elastisiteter med hensyn på total forbruksutgift. Anslått utgiftsændring i prosent når den totale forbruksutgift øker med 1 prosent, men familiestørrelsen er uendret.¹⁾ Forbruksundersøkelsen 1958, arbeidere

	Budsjettprosent	Postene fordelt i grupper etter størrelsen av utgiftsændringsprosenten		
		Under 0,50 % oppgang	Fra 0,50 % t.o.m. 0,99 % oppgang	1,00 % oppgang og mer
	1	2	3	4
Matvarer	40,8	0,35	-	-
Alkoholholdige drikkevarer	1,0	-	-	1,76
Tobakk	2,8	-	0,50	-
Bolig, lys og brensel	12,2	-	0,96	-
Møbler og utstyrsvare	6,5	-	-	2,13
Renhold	1,2	0,38	-	-
Klær og skotøy	12,7	-	-	1,41
Personlig pleie og helsepleie ..	3,5	-	0,94	-
Transport	5,8	-	-	2,97
Fornøyelser, radio, sport	2,8	-	-	2,10
Aviser, bøker, utdanning	2,0	-	0,75	-
Leid hjelp til hjemmet	0,3	-	0,93	-
Forenings- og forsikringsutgifter	1,4	-	0,53	-
Andre utgifter	7,0	-	-	1,39

1) Utgiftsændringstallene i tabell VI a, kolonne 3 dividert med utgiftspostenes budsjettprosenter og multiplisert med faktoren 0,1.

LISTE OVER PUBLIKASJONER I SERIEN STATISTISK SENTRALBYRÅS HÅNDBØKER (SSH)

- Nr. 1 Regler for publikasjonenes utstyr m.v. i serien Statistisk Sentralbyrås Håndbøker
- " 2 Veiledning for nye assistenter
- " 3 Regler for maskinskrivning i Statistisk Sentralbyrå
- " 4 Innføring i maskinregning. Hefte 1. Addisjonsmaskiner
- " 5 Innføring i maskinregning. Hefte 2. Kalkulasjonsmaskiner
- " 6 Regler for utstyr m.v. for publikasjoner i seriene Norges offisielle statistikk (NOS) og Samfunnsøkonomiske studier (SØS) og publikasjonen Statistiske meldinger
- " 7 Prinsipper for konstruksjon av statistiske blanketter
- " 8 Framlegg til nordisk statistisk terminologi
- " 9 Standard for næringsgruppering i offentlig norsk statistikk
- " 10 Hjemmel for innkreving av oppgaver
- " 11 Kurs i hullkortmaskiner
- " 12 Adresseliste over folkeregistrene
- " 13 Standard for handelsområder
- " 14 Innføring i DEUCE
- " 15 Programmering for DEUCE. Første hefte
- " 16 Alfasetemet. Et lettkodingssystem for DEUCE
- " 17 Håndbok for DEUCE-operatører
- " 18 Programmering for DEUCE. Annet hefte
- " 19 Varenomenklatur for industristatistikken
- " 20 Regler for publiseringsarbeidet m.v. i Statistisk Sentralbyrå
- " 21 Håndbok for 1401-programmerere og -operatører
- " 22 Statistisk testing av hypoteser ved regresjonsberegninger
- " 23 Utsnitt om prinsipper og definisjoner i offisiell statistikk
- " 24 Standard for gruppering av sykdommer - skader - dødsårsaker i offentlig norsk statistikk
- " 25 Veiledning for brukere av den økonomiske modell MODIS III
- " 26 Statistisk varefortegnelse for utenrikshandelen
- " 27 Utsnitt om prinsipper og definisjoner i offisiell statistikk. Fra Forbruksundersøkelsen 1958

